

Vanhempien kokemuksia varhaisen vuorovaikutuksen tukemisesta Torpparinmäen perhetalossa

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
2.11.2007

Petra Paavilainen
Sari Peuhkurinen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi (AMK)	
Tekijä/Tekijät			
Petra Paavilainen ja Sari Peuhkurinen			
Työn nimi			
Vanhempien kokemuksia varhaisen vuorovaikutuksen tukemisesta Torpparinmäen perhetalossa			
Työn laji		Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö		Syksy 2007	57 + 5 liitettä
TIIVISTELMÄ			
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Torpparinmäen perhetalon vanhempien kokemuksia saamastaan varhaisen vuorovaikutuksen tuesta perhetalossa. Työn lähtökohtana oli perhetalon varhaisen vuorovaikutuksen toimintaperiaate. Perhetalon työntekijät pystyvät työn avulla arvioimaan varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen onnistumista. Varhaiseen vuorovaikutukseen liittyy läheisesti kiintymyssuhdeteoria, joka on osa työn teoreettista perustaa. Perhetalon toimintaan liittyen työ käsittelee myös perhettä, riittävän hyvää vanhemmuutta ja ennaltaehkäisevää sosiaalityötä.</p> <p>Opinnäytetyössä selvitetään, millaisiin varhaisen vuorovaikutuksen tilanteisiin vanhemmat kokevat saavansa tukea perhetalossa. Lisäksi selvitetään, miten perheet kokevat perhetalon toiminnan tukevan heitä varhaisessa vuorovaikutuksessa ja millaista tukea vanhemmat haluaisivat saada varhaiseen vuorovaikutukseen perhetalossa. Työ on laadullinen, ja sen näkökulma on fenomenologinen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä. Vanhemmat vastasivat kyselyyn pääosin perhetalossa. Lisäksi kysely lähetettiin kuudelle vanhemmalle. Kyselystä saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Kyselyyn vastasi 25 perhetalon asiakasta. Aineistosta kävi ilmi, että vanhemmat ovat saaneet tukea erilaisiin varhaisen vuorovaikutuksen tilanteisiin. Tukea he saivat perhetalossa työskennelleiltä ja vierailleilta ammattihenkilöiltä ja muilta asiakkailta. Tukimuotoja olivat asiakkaiden kokemusten mukaan erilaiset keskustelut, yhdessäolo ja yhteiset hetket lasten kanssa. Asiakkaat kokivat saaneensa tukea eniten perhetalon avoimesta toiminnasta. Vanhemmat kaipasivat lisätukea omaan jaksamiseen ja perheen yhdessäolon mahdollistamiseen. Lisäksi aineistosta nousi esiin, että perhetalo tukee vanhempien kiintymistä lapsiinsa ja lasten kiinnittymistä vanhempiinsa.</p> <p>Perhetalo ja sen toiminta on vastaajille merkityksellinen sekä yleisesti että varhaisen vuorovaikutuksen kannalta. Vanhemmille vertaistuki on tärkeä elementti perhetalossa. Vertaisten tapaaminen ja heidän tarjoamansa tuki auttavat vanhempia jaksamaan ja toimimaan lastensa kanssa paremmassa vuorovaikutuksessa. Kotiäitiys tuli esiin vastauksissa selkeästi. Näyttää siltä, että perhetalo on kotiäideille tärkeä juuri siksi, että he saavat sieltä vertaistensa tukea. Varhainen vuorovaikutus vaatii onnistuakseen vanhemmilta voimavaroja. Jaksamisen tukeminen ylläpitää ja lisää voimavaroja. Siksi vanhempien jaksamisen tukemista tulisi perhetalossa huomioida enemmän.</p>			
Avainsanat			
varhainen vuorovaikutus, kiintymyssuhdeteoria, perhetalo			

Degree Programme in Social Services		Degree Bachelor of Social Services
Author/Authors Petra Paavilainen and Sari Peuhkurinen		
Title Parents' Experiences of Early Interaction Support in the Torpparinmäki Familyhouse		
Type of Work Final Project	Date Autumn 2007	Pages 57 + 5 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>The objective of this study was to examine experiences of the early interaction support that parents had had in the Torpparinmäki familyhouse. The basis of the study was the operational principle of early interaction in the familyhouse. The aim was to find out in what kinds of early interaction situations parents got support in the familyhouse. Another aim was to study families' experiences of how they had been supported in early interaction and what kind of support parents wished to get in the familyhouse. By means of this study the employees of the familyhouse could evaluate if they had succeeded in supporting parents in early interaction.</p> <p>The final project was qualitative and its point of view was phenomenological. A phenomenological study examines people's experiences. The method of this study was a questionnaire. Few questionnaires were sent to parents' homes but most of them were filled in in the familyhouse. The material was analyzed using content analysis.</p> <p>25 parents answered the questionnaire. The material showed that parents got support in all kinds of early interaction situations. They got support from the employees of the familyhouse and visitors and from other parents. According to parents' experiences supportive activities comprised discussions, moments with children and being together with other people. Parents felt that they had got most support from the familyhouse's open activity. Parents needed more support to have more strength as parents and they needed the familyhouse employees' encouragement for their families to be together as a family. In addition to previous matters the familyhouse supported parents' bonding to their children and childrens' attachment to their parents.</p> <p>The familyhouse and its activity is meaningful to parents at the general level and at the early interaction level. The support of equals is a crucial element to parents in the familyhouse. Meeting equals and the support equals provide, help parents to cope and have better interaction with their children. The Torpparinmäki familyhouse is very important especially for housewives who long for company. It takes strength from parents to succeed in early interaction. Therefore the employees of the familyhouse should pay more attention to strengthening parents.</p>		
Keywords early interaction, attachment theory, familyhouse		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TORPPARINMÄEN PERHETALO	3
3 ENNALTAEHKÄISEVÄ SOSIAALITYÖ	6
4 EHKÄISEVÄN TYÖN HANKKEITA	9
4.1 Lapsiperhe-projekti	9
4.2 Perhepalvelu-hanke	11
4.3 Vauvaperhetoiminta	11
5 PERHE JA VANHEMMUUS	13
5.1 Perhe -käsitteen muotoutuminen	13
5.2 Riittävän hyvä vanhemmuus	15
6 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS	16
6.1 Vuorovaikutuksen syntyminen	16
6.2 Vanhemman toimiminen lapsen kanssa	18
6.3 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen	19
7 KIINTYMYSSUHDETEORIA	22
7.1 Kiintymyssuhteen muodostuminen ja sen merkitys	22
7.2 Lapsen kiinnittyminen vanhempaansa	24
7.3 Vanhemman kiintyminen lapseensa	25
7.3.1 Äitiys ja äidin kiintyminen vauvaan	25
7.3.2 Isyys ja isän kiintyminen vauvaan	27
8 TUTKIMUSASETELMA JA TYÖN TOTEUTUS	28
8.1 Tutkimuskysymykset	28
8.2 Kysely tutkimusmenetelmänä	29
8.3 Kyselyn toteutus	30
8.4 Analyysi	31
9 TULOKSET	33
9.1 Kuvaus kyselyyn vastanneista	33
9.2 Saatu tuki varhaisen vuorovaikutuksen tilanteissa	34
9.3 Lapsen kiinnittymissuhteiden tukeminen	36
9.3.1 Perusturva	36
9.3.2 Vastavuoroisuus	37
9.4 Vanhemman kiintymisen tukeminen	38
9.4.1 Tukevat tahot	38
9.4.2 Riittävän hyvän vanhemmuuden tukeminen	39
9.5 Vanhempien esittämät varhaisen vuorovaikutuksen tukitarpeet	41
9.5.1 Vanhempien jaksaminen	41
9.5.2 Perheen yhteisöllisyyden tukeminen	42
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	43
11 POHDINTA	49
LÄHTEET	54
LIITTEET	
Liite 1. Torpparinmäen perhetalon esite	
Liite 2. Isä-lapsi-illat -esite	
Liite 3. Käsillä tekemisen iloa! -esite	
Liite 4. Vanhemmuuden ilot ja surut – teemaillat-ryhmä -esite	
Liite 5. Kysely	

1 JOHDANTO

Varhainen vuorovaikutus lapsen ja vanhempien välillä luo lapselle hyvät edellytykset kasvaa ja kehittyä sekä toimia aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä (Kivijärvi 2003: 252–253). Lapsen mukanaan tuomat muutokset voivat olla haasteellisia vanhemmille. He saattavat tarvita tukea ja ohjausta, jotta pystyvät luomaan tai ylläpitämään lämpimän ja vastavuoroisen suhteen lapseensa. Tässä työssä perehdytään varhaiseen vuorovaikutukseen koko perheen asiana perheitä tukevassa ympäristössä. Lapsille perhe on tärkeä kasvualusta. Kun perhe toimii ja voi hyvin, lapsetkin voivat hyvin. Siksi on tärkeää, että perheille tarjotaan tukea kun he sitä kokevat tarvitsevansa.

Yhteiskunnan muutokset ovat saaneet aikaan sen, että kaikilla vanhemmilla ei ole mahdollisuutta lähiverkoston tukeen. Ihmisiltä puuttuvat tarvittavat kohtaamiset ja kohtaamiselle sopivat tilat. Sosiaalisen tuen saaminen mahdollistaa vanhempien hyvinvoinnin paranemisen ja sitä kautta lasten hyvinvoinnin kasvamisen. (Kinnunen 2006: 38–39.) Yhteiskunnan tarjoamat vanhemmuutta tukevat palvelut ovat joko ennaltaehkäiseviä tai korjaavia. Paneudumme tässä työssä yhteen ennaltaehkäisevän työn muotoon ja kohtaamisen mahdollistavaan tahoon, perhetaloon.

Toteutamme työmme Torpparinmäen perhetalossa, joka kuuluu Helsingin pohjoisen alueen piiriin. Torpparinmäen perhetalo on alle kouluikäisten lasten ja heidän läheistensä kohtaamis-, toiminta- ja informaatiopaikka. Perhetalossa järjestetään avoimen toiminnan lisäksi ryhmämuotoista toimintaa. Torpparinmäen perhetalossa tehdään ennaltaehkäisevää sosiaalityötä, joka kohdistuu perheisiin. Ennaltaehkäisevän sosiaalityön tavoitteet toteutuvat, kun vanhemmuutta vahvistetaan niin, että ongelmia ei synny, tai kun ongelmiin puututaan varhaisessa vaiheessa. Perhetalon yhtenä toiminta-ajatuksena on varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, joka liittyy vahvasti vanhemmuuden tukemiseen ja sitä kautta ennaltaehkäisevään työhön. Työmme avulla Torpparinmäen perhetalo voi arvioida yhden toiminta-ajatuksensa toimivuutta.

Työssämme selvitämme, mihin varhaisen vuorovaikutuksen tilanteisiin asiakkaat kokevat saavansa tukea perhetalossa. Lisäksi selvitämme, millaista tukea he saavat näihin tilanteisiin ja millaista lisätukea he kaipaavat varhaisessa vuorovaikutuksessa. Aineiston olemme keränneet laadullisin menetelmin. Tutkimusmenetelmämme on kysely ja

analyysitapamme on sisällönanalyysi. Kyselyn kohderyhmänä on monipuolisesti koko perhetalon asiakaskunta avoimen toiminnan kävijöistä ryhmätoimintaan osallistujiin.

Työmme alkaa Torpparinmäen perhetalon toiminnankuvauksella ja perhetalon ennaltaehkäisevän sosiaalityön periaatteen avaamisella. Esittelemme joitakin ennaltaehkäisevän työn hankkeita, jotka liittyvät perheisiin, vanhemmuuteen ja vertaistukeen. Sitten selvitämme perhe -käsitteen moninaisuutta ja muotoutumista ja varhaiselle vuorovaikutukselle tärkeää riittävän hyvää vanhemmuutta. Seuraavaksi käsittelemme työmme varsinaista teoreettista viitekehystä, varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdeteoriaa. Teoriaosuuden jälkeen esittelemme tutkimuskysymykset ja -menetelmät sekä työn toteutuksen. Lopuksi kerromme työn tulokset ja niiden tulkinnat sekä pohdimme työn luotettavuutta, onnistumista ja hyödynnettävyyttä.

2 TORPPARINMÄEN PERHETALO

Halusimme tehdä opinnäytetyön varhaiskasvatukseen ja perhetyöhön liittyen. Yhteistyötahoa etsiessämme tutustuimme Torpparinmäen perhetaloon ja koimme sen tarjoaman palvelun mielenkiintoiseksi. Perhetalon työntekijät olivat kiinnostuneita selvittämään asiakkaiden näkemyksiä perhetalon toiminnasta. Me halusimme pitää varhaiskasvatuslähtökohdan mielessämme ja paremmin perhetalon toimintaan tutustuessamme totesimme varhaisen vuorovaikutuksen toiminta-ajatuksen sopivan työhömmme. Näin päädyimme selvittämään asiakkaiden näkemyksiä saamastaan palvelusta varhaisen vuorovaikutuksen osalta. Työmme antaa Torpparinmäen perhetalolle välineitä arvioida yhden toiminta-ajatuksensa toimivuutta ja meille se on uuden oppimista ja ammattiin kehittymistä.

Helsinki jakaantuu neljään eri alueeseen; Pohjoiseen, Itäiseen, Eteläiseen ja Läntiseen, jotka tarjoavat sosiaalitoimen palvelut oman alueen asukkaille. Perhekeskukset ovat yksi osa sosiaalipalveluja. Perhekeskukset tarjoavat sosiaali- ja perhetyötä, lapsiperheiden kotipalvelua ja lastensuojelua. (Helsingin kaupunki 2007.) Perhetalot ovat perhekeskusten alaisuudessa toimivia perheiden kohtaamis-, toiminta- ja informaatiopaikkoja. Helsingissä on Torpparinmäen perhetalon lisäksi kolme muuta perhetaloa, joiden kohderyhmät eroavat hieman toisistaan. (Helsingin kaupunki 2006.)

Torpparinmäen perhetalo kuuluu Pohjoisen perhekeskuksen alaisuuteen. Perhetalo on perustettu vuonna 2001 ja siellä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää. Asiakaskunta koostuu alle kouluikäisistä lapsista ja heidän vanhemmistaan. Suurin osa lapsista ei käy päivähoitossa, joten lapsi pääsee tutustumaan muihin lapsiin ja opettelemaan sosiaalisia taitoja perhetalossa. Vanhemmille perhetalo tarjoaa ammattilaisten ja vertaisten tukea ja seuraa. Perhetalo tarjoaa lapsille leluja, kirjoja ja piirustustarvikkeita. Aikuisille perhetalossa on infohylly, jossa on esitteitä lapsiperheille tarkoitetuista palveluista sekä neuvoja ja vastauksia erilaisiin lapsiperheiden pulmiin ja kysymyksiin. (Hinkkanen 2006.)

Torpparinmäen perhetalo tarjoaa sekä avointa että ohjattua toimintaa. Avoimeen toimintaan voi osallistua arkipäivinä päiväsaikaan. Avoimessa toiminnassa on mahdollisuus askarrella viikoittain vaihtuvan teeman mukaan. (Helsingin kaupunki 2007a.) Ajoittain perhetalon työntekijät järjestävät nukketheateriesityksiä. Lisäksi perhetalossa käy eri

alojen asiantuntijoita kertomassa asiakkaille tärkeistä aiheista. Keskustelutilaisuuksia on pidetty esimerkiksi uhmaiästä, sisarkateudesta ja lasten ruokailusta. Lisäksi joka syksy perhetalossa vierailee terveydenhoitaja kertomassa imetyksestä ja muista vauvaperhettä koskettavista asioista. Jokakeväinen aihe on puolestaan päivähoido, josta järjestetään oma tilaisuus. (Hinkkanen 2007b.)

Ryhmätoimintoja ovat Isä-lapsiryhmä, Vanhemmuuden ilot ja surut -ryhmä sekä Käsillä tekemisen ilo -ryhmä. Isä-lapsi-illat järjestetään kerran viikossa, eikä ryhmään tarvitse ilmoittautua. Ryhmä on tarkoitettu ainoastaan isille ja lapsille ja ryhmän vetäjä on myös mies. Vanhemmuuden ilot ja surut -ryhmä käsittää viisi tapaamiskertaa ja siihen on ilmoittauduttava. Vanhemmuuden ilot ja surut -teemaillan ajaksi on mahdollista saada lapsille hoitaja perhetalon tiloissa. Keskustelua vetää toinen perhetalon työntekijöistä yhdessä perheneuvolan työntekijän kanssa. Käsillä tekemisen ilo-ryhmä kokoontuu neljänä kertana. Ryhmät järjestetään pääsääntöisesti iltaisin, poikkeuksena Käsillä tekemisen ryhmä, joka kokoontuu päiväsaikaan. Perhetalo on perheiden käytettävissä aukioloaikojen ulkopuolella erilaisten tilaisuuksien järjestämistä varten. (Hinkkanen 2007b.)

Torpparinmäen perhetalon tavoitteina ovat asiakaslähtöisyys, verkostoituminen, varhainen vuorovaikutus sekä ennaltaehkäisevä sosiaalityö vanhemmuuden tukemisessa ja pikkulapsiperheiden hyvinvoinnin lisäämisessä. Torpparinmäen perhetalon tausta-ajatuksena on perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukeminen ja vahvistaminen. Perhetalossa on matalan kynnyksen periaate. Sinne voi tulla kuka tahansa, eikä kävijöistä kerätä asiakasrekisteriä. (Hinkkanen 2006.) Perhetalon työntekijät kuitenkin tilastoiivat kävijämäärät (Hinkkanen 2007c). Perhetalo tekee yhteistyötä monien eri tahojen kanssa. Aikaisemmin mainitsemiemme päivähoidon ja neuvolan lisäksi yhteistyötä tehdään kotipalvelun ja erilaisten järjestöjen kanssa. (Hinkkanen 2007b.)

Perhetalon verkostollisuuden tavoite näkyy asiakkaiden tutustumisena toisiinsa ja sitä kautta vertaistuen mahdollistumisena. Vertaistuellla tarkoitetaan omaehtoista ja yhteisöllistä tukea samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten kesken. Vertaisryhmätoiminnassa saman kokeneet ihmiset jakavat tunteuksia, tietoa, emootioita ja kokemuksia. Vertaistukea voidaan kutsua oma-aputoiminnaksi, jolloin tarkoitetaan tasaveroista toisten auttamista. Auttamiselementti on aina mukana vertaistuessa, oli se tiedostettua tai ei. Vertaisryhmät tuovat ihmisten elämään uusia sosiaalisia suhteita ja näin ollen esimerkiksi vanhempainryhmät voivat auttaa perhettä kun uhkana on perheen syrjäytyminen.

(Kinnunen 2006: 35–37.) Perhetalossa vertaistuen on huomattu toimivan kaksisuuntaisesti. Kokemusten ja tietojen jakamistilanteessa sekä antaja että saaja saavat positiivisia vaikutuksia. Vertaistuen saaja kokee saavansa tukea ja vertaistuen antaja kokee mielihyvää siitä, että voi auttaa toista ihmistä, jolla on esimerkiksi samoja ongelmia kuin itsellä on aiemmin ollut. (Hinkkanen 2007c.)

Vaikka työntekijät eivät kerää tietoja asiakkaista, ovat he laskeneet vuoden aikana kävijämääriä. Torpparinmäen perhetalossa on käynyt vuoden 2007 alusta kesäkuun 21. päivään 119 perhettä. 118 äitiä ja 184 lasta on käyttänyt vuoden ensimmäisellä puoliskolla perhetalon palveluja. 14 isää ja 13 muita perheen läheisiä on käynyt perhetalossa. Lapsista tyttöjä on ollut 79 ja poikia 105. Suurin osa lapsista (111) oli alle kolmevuotiaita. Toukokuussa on avoimessa toiminnassa ollut aikuisilla käyntikertoja 128 ja ryhmissä 14. Kesäkuussa vastaavat luvut olivat 108 ja 7. (Hinkkanen 2007d.)

Torpparinmäen perhetalosta on tehty opinnäytetyö vuonna 2004, jolloin perhetalo oli ollut toiminnassa noin kaksi vuotta. Opinnäytetyössä selvitettiin yleisiä kokemuksia Torpparinmäen perhetalosta, silloisesta perhekeskuksesta. Opinnäytetyö koostui kyselystä, jossa selvitettiin asiakkaiden mielipiteitä ja ajatuksia perhekeskuksen toiminnasta ja jossa sai kertoa toiminnan kehittämisehdotuksia. Työssä tarkasteltiin myös sitä, miltä toisten vanhempien kohtaaminen on tuntunut ja millainen merkitys perhekeskuksen työntekijöillä asiakkaille on. (Laitinen 2004: 37.)

Tuolloin kyselyyn vastasi 26 henkilöä, joista yksi oli mies. Tuloksista selvisi, että perhekeskustoiminnalle on kysyntää ja perhekeskuksen merkitys on tärkeä. Vastaajat olivat tyytyväisiä jo siitä, että perhekeskus on yleensäkin olemassa ja heillä on ollut mahdollisuus käydä siellä. Perhekeskusta kuvattiin henkireikänä, taukopaikkana arjessa. Perhekeskus oli auttanut jaksamaan arjessa. Vanhemmat olivat saaneet seuraa vertaisistaan, ja lapset puolestaan omista vertaisistaan. Vanhemmat olivat jakaneet kokemuksia ja ajatuksia, ja sillä oli iso merkitys heille. Kaikki vastaajat kokivat perhekeskuksen työntekijät tärkeiksi. Työntekijöitä kuvattiin keskustelukumppaneina, kuuntelijoina ja tuenantajina. (Laitinen 2004: 44–69.)

3 ENNALTAEHKÄISEVÄ SOSIAALITYÖ

Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä. Sosiaalityöhön kuuluu tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheiden turvallisuutta, suoriutumista ja yhteisöjen toimivuutta. Sosiaalityötä voidaan toteuttaa yksilö-, perhe- ja yhdyskuntatyönä. (Ketola – Kokkonen 1996: 74.) Työmme kannalta olennainen aihepiiri on ennaltaehkäisevä sosiaalityö, joka liittyy läheisesti sekä Torpparinmäen perhetalon toimintaan että työmme kohteena olevaan aiheeseen, varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Perhetalossa on ehkäisevän sosiaalityön viitekehys, koska perhetalon työntekijät ovat vahvasti taustaltaan sosiaalityöntekijöitä.

Ehkäisevä sosiaalityö sisältää palveluita, joilla tuetaan perheiden hyvinvoinnin edellytyksiä. Ennaltaehkäisevän työn tarkoitus on, että mahdollisimman aikainen puuttuminen ehkäisee asiakkaiden tilanteiden pahenemisen. Ehkäisevän työn palvelut ovat usein avopalveluita. (Ketola – Kokkonen 1996: 56.) Torpparinmäen perhetalon yksi periaatteista on matalan kynnyksen periaate. Ehkäisevän työn kannalta on tärkeää, että perhetaloon on helppo tulla, ja että siellä vallitsee luottamuksellinen ja huoltapitävä ilmapiiri. Torpparinmäen perhetalossa keskitytään myös ongelmien varhaiseen havaitsemiseen ja perheen tukemiseen, jotta ongelmat eivät kasva liian suuriksi. Perhetalon työntekijöiden ehkäisevään sosiaalityöhön kuuluu ongelmissa auttaminen ja niihin avun etsiminen. Jos perhe ei heti pääse hoitoon, työntekijät kannattelevat ja voivat tarjota kriisiapua. Perhetalon työntekijät tukevat ja vahvistavat sekä vanhemmuutta että lapsuutta pyrkien siihen, että ongelmia ei edes syntyisi. (Hinkkanen 2006, 2007a.)

Etelä-Suomen lääninhallituksen ehkäisevän sosiaali- ja terveystalouden strategian 2004–2007 keskeinen tavoite on terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen. Hyvinvoinnin osatekijöitä ovat lasten ja nuorten tasapainoisen kehityksen turvaaminen ja hyvinvoinnin edistäminen, perhe- ja työelämän yhteensovittaminen sekä ongelmia ehkäisevien palvelujen säilyttäminen lasten ja nuorten ja heidän perheidensä elämässä. Myös päivähoitojärjestelmän ja varhaiskasvatuksen turvaaminen, perhekeskustoiminnan tukeminen ja varhaisen puuttumisen menetelmien kehittäminen sekä lasten ja perheiden erityispalvelujen tukeminen ovat hyvinvoinnin osatekijöitä. (Etelä-Suomen lääninhallitus 2004: 3, 8–10.) Perhetalon ennaltaehkäisevän sosiaalityön taustalla on myös terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen. Perhetalon toiminnan kannalta on tär-

keää, että lääninhallitus pyrkii tukemaan perhekeskustoimintaa. Perhetalo pyrkii myös kehittämään varhaisen puuttumisen menetelmiä.

Lasten ja nuorten terveyden edistämisessä lääninhallitus korostaa perheiden merkitystä. Perheillä on osansa lasten terveen kasvun turvaamisessa ja turvattomuuteen liittyvien oireiden ehkäisyssä. Yhteiskunnan tehtävä on tukea vanhempia huolenpito- ja kasvatus-tehtävässä ja puuttua lapsen laiminlyöntiin ja muihin ongelmiin varhaisessa vaiheessa. Lääninhallituksen tavoitteena on kehittää varhaisen vuorovaikutuksen menetelmiä. (Etelä-Suomen lääninhallitus 2004: 29.) Perheen merkitys tulee esille tässä työssä. Perhe on lapsen ensisijainen kasvamisen ja elämisen paikka, jonka tehtävänä on tuoda iloa, turvaa ja lohtua lapsen elämään. Yhteiskunnalla on toissijainen, mutta merkittävä, tehtävä tukea perhettä ennaltaehkäisevällä työllä. Varhaisen vuorovaikutuksen menetelmät ovat osa ehkäisevää työtä. Yhteiskunnan tarjoamana tukipalveluna Torpparinmäen perhetalon yhtenä tehtävänä on luoda keskustelutila ryhmissä, avoimessa toiminnassa ja yksilöllisesti (Hinkkanen 2006).

Sosiaali- ja terveysministeriön PERHE – hanke, jota kutsutaan myös perhepalvelujen kumppanuusohjelmaksi, huomioi perheen vahvasti. Hankkeen tarkoituksena on luoda perheiden arjesta ja tarpeista kumpuava perhepalveluverkosto. Kumppanuusohjelma toteutetaan vuosina 2005–2007 ja sen tavoitteita ovat vanhemmuuden vahvistaminen ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen. Hankkeen päätavoite on lasten hyvinvointi, jota edistetään vanhemmuutta vahvistamalla. Tavoitteiden saavuttamiseksi perhepalvelujen rakenteita ja toimintamuotoja pyritään parantamaan valtakunnallisessa, seudullisessa ja paikallisessa yhteistyössä eri hallinnonalojen ja toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi hankkeessa on mukana Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Opetushallitus, Suomen Kuntaliitto, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Vanhempainliitto ja Suomen evankelisluterilainen kirkkohallitus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005: 11, 13–14, 26.) PERHE-hankkeen tavoitteet ovat pitkälti ehkäisevän sosiaalityön näkökulman mukaisia.

Suomen Kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma ottaa kantaa lapsen asemaan ja oikeuksiin ja terävöittää kuntien tehtävää lasten ja muiden asukkaiden hyvinvoinnin edistämisestä. Lapsipoliittinen ohjelma rakentuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kolmen periaatteen varaan. Nämä periaatteet ovat oikeus osallistumiseen, oikeus osuuteen yhteiskunnan voimavaroista ja oikeus suojeluun. Lapsipoliittisessa ohjelmassa YK:n periaatteet

esiintyvät sosiaalisten valmiuksien kehittymisenä osallistumisen kautta, yhteiskunnallisena investointina ongelmia ehkäisevän toiminnan kautta sekä perusturvana ja elämisen eväinä yhteisön toteuttaman kasvatuksen ja suojelun kautta. (Suomen Kuntaliitto 2000: 5–6, 8.) Kun lapsi pääsee osallistumaan perhetalon toimintaan, hänen sosiaaliset taidot kehittyvät. Koska perhetalon toiminta on ehkäisevää, se tuottaa hyvää tulevaisuutta ajatellen. Tässä työssä yhteisön voi ajatella olevan perhe ja perhetalo, ja niiden tarjoaman kasvatuksen ja suojelun avulla lapsi saa taitoja toimia elämässään.

Lapsipoliittisen ohjelman tavoitteena on lapsipoliittisten päämäärien edistäminen. Eräs näistä päämääristä on turvallisen lapsuuden varmistaminen, jolloin puhutaan muun muassa vanhemmuudesta ja sen tukemisesta sekä lasten kanssa työskentelevien kasvatus-työstä. Toinen lapsipoliittinen päämäärä on lapsuuden voimavaroista huolehtiminen lapsen eri kehitysvaiheissa ja perheen elämäntilanteissa. Silloin tarkastellaan muun muassa työn ja perheen yhteensovittamista sekä kasvun mahdollistumista erilaisissa avoimissa voimavarakeskuksissa. Kolmantena pyritään edistämään lapsen mahdollisuutta toimia aktiivisena kuntalaisena, jolloin puhutaan yhteisöjen toimintatavoista ja osallistumisen mahdollisuuksista. (Suomen Kuntaliitto 2000: 8–9.) YK:n lapsen oikeuksien sopimus tuo lapsipoliittisessa ohjelmassa esiin pääpiirteittäin ne asiat, joihin jokaisen kunnan tulisi pyrkiä edistääkseen lapsen hyvinvointia. Vaikka työssämme puhumme paljon vanhemmista ja perheestä vanhempien näkökulmasta, ovat lapset aina puheen taustalla, sillä vanhempien ja perheen kanssa tehtävä työ lähtee pyrkimyksestä lapsen parhaaseen mahdolliseen elämään. Tähän päästään tukemalla muun muassa varhaista vuorovaikutusta.

Torpparinmäen perhetalon ennaltaehkäisevä sosiaalityö on lapsen näkökulmasta hyvän kasvuympäristön luomista sikiöajasta lähtien. Lapsi on uusi jäsen sosiaalisessa verkostossa paitsi vanhemmille, myös perheelle, suvulle, ystäville ja naapureille. Torpparinmäen perhetalo pyrkii tukemaan näitä verkostoja ja luomaan uusia, sekä vahvistamaan lapsen asemaa verkostoissa. Vanhempien näkökulmasta perhetalo tukee ja ohjaa vanhemmuuden karikoissa. Vanhemmat kohtaavat monia uusia asioita raskausaikana ja synnytyksen jälkeen ja niiden aikana pohditaan muun muassa parisuhdetta ja muuttunutta verkostoa. Torpparinmäen perhetalo ohjaa ristiriitojen ja ongelmien ratkaisussa. Perhetalo on myös mukana synnytyksen jälkeisen masennuksen havaitsemisessa ja hoitoon ohjaamisessa. (Hinkkanen 2007a.)

Perheet kohtaavat monia haasteita niin yksilötasolla kuin yhteiskunnan tasolla. Lapsen syntymä on suuri muutos ja erityisesti se tuo haasteita nuorille vanhemmille, köyhille perheille ja yksinhuoltajille. Joissain perheissä ongelmia saatetaan ristiriitatilanteissa ratkaista väkivallalla. Yhteiskunta asettaa haasteita työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa, palveluiden resurssien pienentämisellä ja sitä kautta palveluiden huonontumisella sekä pysyvän henkilöstön puuttumisella. Torpparinmäen perhetalossa pyritään vastaamaan näihin haasteisiin yhteistyössä muiden pikkulapsiperheitä tukevien tahojen kanssa. Perhetalo tuo turvaa muutosten keskellä eläviin perheisiin tarjoamalla pysyvän mahdollisuuden palvelun käyttämiseen. Ehkäisevän työn näkökulmasta perhetalon aukioloajat ovat myös tärkeä tekijä palvelun käyttämiselle. (Hinkkanen 2006, 2007a, 2007b.)

4 EHKÄISEVÄN TYÖN HANKKEITA

4.1 Lapsiperhe-projekti

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperhe-projekti toteutettiin vuosina 1996–2000. Projektin tarkoituksena oli kehittää ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea perheiden tarpeisiin. Lähtökohtana oli lapsen hyvinvoinnin turvaaminen vanhempia tukemalla. Kohderyhmänä olivat lasta odottavat ja alle kolmivuotiaiden lasten perheet. Lapsiperhe-projekti muodostui seitsemästä kokeilualueesta ja Vanhempainpuhelimen päivystyksestä. Kokeilualueilla oli 22 perhetyöntekijää, jotka toteuttivat perhetyötä niiden lastensuojelun asiakasperheiden kanssa, jotka olivat halukkaita työskentelemään aktiivisesti lasten hyvinvoinnin hyväksi. Perhetyötä tehtiin niin perhekohtaisesti kuin ryhmäkohtaisestikin. (Häggman-Laitila – Ruskomaa – Euramaa (toim.) 2000: 13–14, 20–21.)

Projektissa mukana olleiden perheiden suurimmat varhaisen tuen tarpeet koskivat vanhemmuutta, lasten kasvatusta ja hoitoa sekä sosiaalista verkostoa ja parisuhdetta. Vanhemmuuden ongelmia olivat muun muassa vanhempien uupumus ja epävarmuus. Vanhemmat tarvitsivat tukea lastensa tarpeiden tunnistamisessa ja itsetunnon vahvistamisessa. Lasten kasvatuksessa ja hoidossa perheitä askarruttivat lapsen käyttäytyminen ja

luonne, lapsen unirytm, ruokailu, virikkeiden puuttuminen ja rajojen asettaminen. (Häggman-Laitila – Ruskomaa – Euramaa (toim.) 2000: 28–29.)

Lapsiperhe-projektissa ajatuksena oli, että ryhmätoiminnan tavoitteena on tukea vanhempien voimavaroja ja vanhemmuuden kasvuprosessia. Vanhempana selviämiseen tarvitaan sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja. Sisäisiä voimavaroja ovat tietämys lapsen kasvusta, kehityksestä ja luonteenpiirteistä sekä kyky vastavuoroiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa ja herkkyys huomata lapsen tarpeita. Näiden kykyjen käyttämiseen vanhempi tarvitsee riittävästi energiaa. Ulkoisia voimavaroja ovat sosiaalinen tukiverkosto ja kyky käyttää ammattiapua tarvittaessa. Lapsiperhe-projektissa ryhmätoiminnassa mukana olleet vanhemmat asettivat tavoitteeksi arjessa jaksamisen lisääntymisen. Osatavoitteita olivat vanhempana jaksamisen helpottuminen, vertaistuen saaminen sekä ilon ja elämysten kokeminen. (Häggman-Laitila – Ruskomaa – Euramaa (toim.) 2000: 120–122.)

Projektiin osallistuneiden perheiden asiakaspalautteesta kerättiin hyvän perhetyön laatu-kriteerit. Näitä kriteerejä olivat muun muassa epämuodollisuus, arkikielinen keskustelu, tuttavallisuus, luottamuksellisuus, tasa-arvoinen vuorovaikutus, empaattisuus, ystävällisyys, kuunteleminen, konkreettisuus, työntekijän pysyvyys, läheisyys, positiivisuus, koko perheelle tarkoitettu, joustavuus, ihmissläheisyys ja henkinen tukeminen. (Häggman-Laitila – Ruskomaa – Euramaa (toim.) 2000: 165.) Kriteerejä voidaan verrata perhetalon tekemään työhön, vaikka emme kutsu sitä tässä työssä perhetyöksi, vaan ennaltaehkäiseväksi sosiaalityöksi. Laatu-kriteerit vaikuttavat sopivan kaikkeen perheen kanssa tehtävään työhön.

Asiakaspalautteesta koottiin myös ryhmätoiminnan laatu-kriteerit, joita olivat muun muassa lastenhoito, lasten huomioiminen, maksuttomuus, informatiivisuus, monipuolisuus, ajankohtaisuus, vaikuttamismahdollisuus, toiminnallisuus, vuorovaikutuksellisuus, avoimuus ja vapaamuotoisuus. (Häggman-Laitila – Ruskomaa – Euramaa (toim.) 2000: 172.) Kun perhetyön ja ryhmätoiminnan laatu-kriteerit yhdistetään, saadaan melko hyvä kuvaus perhetalon toiminnasta. Laatu-kriteerit kattavat sekä avoimen että ryhmätoiminnan ja kummastakin kriteeristöstä löytyy niihin sopivia kuvauksia.

4.2 Perhepalvelu-hanke

Askolan ja Pornaisten kunnissa toteutettiin Perhepalvelu-hanke vuosina 2003–2005. Hankkeen tarkoituksena oli edistää Askolan ja Pornaisten kuntien perhepalveluja erityisesti ennaltaehkäisevään suuntaan. Hankkeen toimijoita olivat kuntien terveydenhoitajat ja hankkeen aikana kunnille yhteiseksi palkattu perhetyöntekijä. Kuntien neuvolassa terveydenhoitajat täyttivät jokaisesta lapsesta huoliseulalomakkeen. Tästä aineistosta havaittiin, että terveydenhoitajilla oli eniten huolta lapsen ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta. Vuorovaikutukseen liittyviä huolenaiheita olivat vanhempien voimavarat ja mielenterveys, ongelmat vanhemmuudessa, perhetilanne, äidistä johtuvat tekijät ja isästä johtuvat tekijät. Hankkeen sisällä perhetyötä kohdistettiin huolta aiheuttaviin perheisiin ja heille tarjottiin perhekohtaista tai ryhmäkohtaista tukea. (Häggman-Laitila 2006: 5, 10–11, 15, 17, 19.)

Ryhmään osallistuneet vanhemmat olivat saaneet uusia ystäviä ja luottamusta omiin kykyihin hankkeen aikana. Keskustelut olivat arkipäiväistäneet ja pienentäneet vaikeilta tuntuvia asioita, sillä ryhmässä huomattiin, että ei ollut yksin näiden asioiden kanssa. Tämä huomio helpotti arjessa jaksamista. Vertaistuki toteutui ryhmässä erityisesti ajatusten ja kokemusten vaihtona. Äideille oli myös helpompaa hyväksyä itsensä sellaisena äitinä kuin on. Ryhmä toimi arjesta irrottautumisena; muiden aikuisten seura ja eri ympäristö auttoivat jaksamaan. Vertaisryhmien hyötyjä olivat henkinen tuki, itsestä huolehtiminen, arjessa jaksaminen, hengähdystauko arjen rutiineihin, tukea antavien tuttujen saaminen, asuinalueella viihtyminen, tuleviin pulmatilanteisiin saadut valmiudet, tiedonsaanti, lasten kanssa pärjääminen, lastenhoidon sujuminen, lastenkasvatuksen sujuminen, elämänilo, elämänhalu, parisuhteen toimivuus, mieliala ja oman elämän suunnittelu. (Häggman-Laitila 2006: 33–35, 38.)

4.3 Vauvaperhetoiminta

Helsingissä Itäisessä perheneuvolassa ja Itäisessä terveystieteidenkeskuksessa toteutettiin vuosina 1996–1998 työkehittämisprojekti Vauvaperhetoiminta. Projekti sai alkunsa perheneuvolan ja terveystieteidenkeskuksen psykologin sekä äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajien ja lääkäreiden havainnoista. Työntekijät olivat huomanneet, että perinteisillä työtavoilla ei pystytty riittävästi tukemaan vauvaperheitä, joissa on ongelmia äidin ja vauvan varhai-

sessä vuorovaikutussuhteessa. Tähän haasteeseen pyrittiin vastaamaan Vauvaperhetoiminnalla, jonka ajatuksena oli hoitaa varhaista vuorovaikutussuhdetta avohoidossa reaalijasssa. Vauvaperhetoiminta kohdistettiin tulohetkellä alle vuoden ikäisen vauvan perheelle. (Kinnunen – Östring 1999: 1–3.)

Vauvaperhetoiminnan tavoitteita olivat työmenetelmien kehittäminen äidin ja vauvan vuorovaikutussuhteen tukemiseksi ja hoitamiseksi, äitien ja vauvojen ryhmän sisältävän intensiivisen hoidon kokeilun aloittaminen, alueellisen yhteistyömallin luominen vuorovaikutusongelmien tunnistamiseksi ja hoitoon ohjaamiseksi sekä tulosten arvioiminen. Toiminta käynnistyi perheiden kohdalla yhteydenotolla joko itsenäisesti tai ohjatuna. Perheelle pyrittiin järjestämään ensitapaaminen mahdollisimman nopeasti. Ensitaapaamisella perheen kanssa laadittiin työskentelysuunnitelma, joka sisälsi perheen tarpeet ja tavoitteet. Suositeltavaa oli, että koko perhe osallistui hoitoon. Tapaamisia järjestettiin koko perheen ja äidin ja vauvan tapaamisten lisäksi myös vain äidille. (Kinnunen – Östring 1999: 3, 5)

Perheillä, jotka tarvitsivat tiiviimpää tukea jaksamisensa turvaamiseksi, oli mahdollisuus osallistua intensiiviseen hoitoon. Intensiivinen hoito piti sisällään äitien ja vauvojen ryhmän, äiti-vauva-tapaamiset ja perhetapaamiset. Äitien ja vauvojen ryhmä koontui kaksi kertaa viikossa ja ryhmässä oli kerrallaan enintään neljä äiti-vauva – paria. Ryhmäkerta koostui kuulumisten vaihdosta ja ruokailutilanteesta. Äiti-vauva-tapaaminen järjestettiin kerran viikossa, jompanakumpana ryhmäpäivänä. Tapaamisissa syvennettiin tavoitteen mukaista työskentelyä ja keskusteltiin asioista, joita äiti ei halunnut tuoda ryhmässä esiin. Tapaamisissa keskityttiin tunteisiin, sisäisiin mielikuviin omasta äitiydestä ja vauvasta ja yhdessäoloon vauvan kanssa. Perhetapaamiset olivat kerran kuukaudessa, jolloin myös isä osallistui toimintaan. Näissä tapaamisissa arvioitiin tavoitteen saavuttamista ja suunniteltiin jatkotyöskentelyä. Perhetapaamisissa sovitettiin hoidon lopettamisesta. Hoidon lopettamisen jälkeen järjestettiin seurantakäynti noin neljän kuukauden päähän. Intensiivinen hoito kesti projektin aikana keskimäärin puolisen vuotta. (Kinnunen – Östring 1999: 6–8, 14.)

Intensiivisen hoidon lisäksi perheiden kanssa työskenneltiin myös muilla tavoin. Keskeisiä työskentelytapoja olivat äiti-vauvatapaamiset, äidin tapaamiset, perhekäynnit, vanhempien parikäynnit, verkostotapaamiset ja äidin ja lasten tapaamiset. Perheet kertoivat yhteydenottotilanteessa tulosityksi muun muassa äidin masennuksen ja uupumuk-

sen, varhaisen vuorovaikutuksen ongelmat, koko perheen psyykkiset vaikeudet, epävarmuuden äitinä ja häiriön lapsessa. Kuormittavia tekijöitä perheissä arvioitiin olevan monenlaisia. Työntekijät arvioivat, että joka toisella äidillä oli taustalla varhaisia separaatioita tai traumoja. Äitien suhteet omiin äiteihinsä olivat yli puolella huonot tai ristiriitaiset. Vauvoilla oli eniten syömisen ja rauhoittumisen ongelmia. (Kinnunen – Östring 1999: 13–16)

Palautekyselyn mukaan äidit olivat saaneet eniten apua itselleen. Intensiiviseen hoitoon osallistuneet äidit olivat saaneet enemmän apua kuin muut äidit. Enemmistö äideistä arvioi vauvan saaneen apua kohtalaisesti tai paljon. Samoin hieman yli puolet äideistä koki saaneensa apua vuorovaikutukseen vauvan kanssa kohtalaisesti. Intensiivisessä hoidossa käyneet äidit kokivat koko perheen saaneen enemmän apua kuin muut äidit. Intensiivisen hoidon kaikkia osatekijöitä pidettiin tärkeinä. Intensiiviseen hoitoon osallistuneet isät arvioivat Vauvaperhetoiminnan olleen tarpeellinen tai erittäin tarpeellinen perheen kannalta. Perhetapaamiset olivat isien mielestä merkityksellisiä. (Kinnunen - Östring 1999: 17–23)

5 PERHE JA VANHEMMUUS

5.1 Perhe -käsitteen muotoutuminen

Yhdellä perhemallilla ei pystytä kuvaamaan nykyajan monimuotoisia perheitä. Sosiologiassa on tutkittu perhettä vuosikymmeniä ja aina 1960-luvulle asti perhettä tarkasteltiin institutionaalisesta näkökulmasta. Perheen ajateltiin olevan lasten hoitamista ja kasvatamista varten ja ydinperhe oli näihin tehtäviin sopivin perhemuoto. Seuraavalla vuosikymmenellä muut perhemuodot saivat tasaveroisen aseman ydinperheen kanssa. Alettiin puhua familistisista eli perhekeskeisistä ja individualistisista eli yksilökeskeisistä perheistä. Näiden kahden perhekäsityksen välillä näkyy yhteiskunnassa tapahtunut ja tapahtuva muutos yhteisön ja yksilön etujen ristiriitana. Familistisessa perheessä on tärkeää perheen koossapysyminen ja perheen etujen huomioiminen ennen omia etuja. Individualistisessa perheessä ei niinkään eletä perhettä varten, vaan seurataan omia kiinnostuksenkohteita ja ajatuksia. Nykyajan perheissä yhdistyvät sekä familistisuus että

individualistisuus. Vaikka perhe on tärkeä, kaivataan myös omaa aikaa. Lisäksi perheen ja työn yhdistäminen tuottaa ongelmia. (Jallinoja 1998: 63–65.)

Perinteisesti perheeseen on kuuluttu avo- tai avioliiton tai syntymän kautta. Esimoderni perhe oli laaja, ja se perustui sukulaisuuteen ja biologiseen perimään. Nykyisin perheeseen myös kuulutaan adoption ja keinohedelmöityksen kautta. Moderni perhe pienentyi, sillä perustana oli yhdessä asuminen. Postmoderni perhe on taas laajempi kokonaisuus, sillä uusperheiden myötä perhepiiri laajenee. Yhdessä asuminen ei enää ole merkittävä perheen perusta. Perheeseen kuuluu psykologinen ja sosiaalinen aspekti. Vaikka perhe asuisi hajallaan, tunne perheeseen kuulumisesta pitää perheen ennallaan. (Takala 1992: 9; Taskinen 1994: 3.) Perheessä ei tarvitse olla lapsia ollakseen perhe. Kun puhumme perheestä, puhumme usein lapsiperheestä. Niin on tässäkin työssä. Perhe voi siis muodostua monin eri tavoin. Lapsiperheestä puhuttaessa voisi kai sanoa, että nykyisin perhe muodostuu vähintään yhdestä aikuisesta ja hänen mahdollisista lapsista sekä muista tärkeistä ihmissuhteista ja heidän mahdollisista lapsista.

Perhettä voidaan tarkastella myös systeemiteorian kautta. Perheessä on eri systeemejä, jotka toimivat yhdessä. Eri systeemit muodostuvat perheenjäsenistä. Voidaan ajatella, että vanhemmat muodostavat yhdessä oman systeeminsä ja lapset toisen. Systeemin osat koostuvat yksilöistä, minkä takia yhden henkilön asiat vaikuttavat myös muihin perheenjäseniin. (Ketola - Kokkonen 1996: 118.) Perheen kanssa työskennellessä on tärkeää huomioida perheen systeemit sen sijaan että keskityttäisiin yhteen henkilöön. Perhetalossa perhettä tuetaan kokonaisuutena, joskin pidetään mielessä jokaisen asiakkaan yksilölliset tarpeet.

Torpparinmäen perhetalossa käyvät perheet ovat pikkulapsiperheitä. Koska perhetalossa ei pidetä asiakasrekisteriä, ei tarkkaan tiedetä kävijöiden perhesuhteita. Perhetalon työntekijöiden mukaan asiakkaista löytyy monenlaisia perheitä. Ydinperheen – äidin, isän ja lasten – lisäksi perheisiin kuuluu isovanhempia ja muita sukulaisia. Maahanmuuttajaperheitä perhetalossa ei juuri käy, sillä alueella asuu heitä hyvin vähän. Toinen syy on myös se, että Helsingissä on perhetalo, joka on suuntautunut erityisesti maahanmuuttajiin. Sen sijaan monikulttuurisia perheitä perhetalossa käy. (Hinkkanen 2007b.)

5.2 Riittävän hyvä vanhemmuus

Eräs Torpparinmäen perhetalon toimintaperiaate, vanhemmuuden tukeminen, on merkittävässä roolissa silloin kun pyritään tukemaan koko perhettä. Meille vanhemmuuden tukeminen edustaa samalla lapsen hyvinvoinnin tukemista. Kun vanhempi saa tukea jaksamiseensa, ratkaisuvaihtoehtoja mahdollisiin arjen tuomiin ongelmiin ja tukea vanhemman roolin löytämiseen tai ylläpitämiseen, lapsen hyvän elämän edellytykset kasvavat. Perhetalon työntekijät pyrkivät tukemaan vanhempia kohti riittävän hyvää vanhemmuutta. Lapsen hyvän kasvun kannalta on tärkeää, että vanhempi oivaltaa millainen on riittävän hyvä vanhempi. Tällöin vanhempi osaa olla vaatimatta itseltään liikoja ja sitä kautta rasittamatta itseään turhaan.

Yksinkertaisesti kuvattuna riittävän hyvä vanhemmuus tarkoittaa sitä, että vanhempi riittää itselleen ja tuntee itsensä hyvin. Vanhemman ei tarvitse pönkittää itsetuntoaan rahalla, työssä saavutetulla asemalla tai päihteillä. (Kinnunen 2006: 17.) Me näemme kaikilla vanhemmilla olevan potentiaalia saavuttaa ja tavoitella omassa vanhemmuudessaan riittävän hyvää vanhemmuutta. Vanhemmuus on mielestämme kypsymistä, jota pystytään tukemaan yhteiskunnan taholta. Perhetalon työntekijät ja koko perhetalon toiminta ovat asiakkailleen merkityksellisiä riittävän hyvän vanhemmuuden tukijoita.

Kristerin (2002: 23–25) mukaan riittävän hyvä vanhemmuus tarkoittaa sitä, että vanhempi on lapselle turvallinen aikuinen, joka sekä rakastaa että asettaa rajoja lapselleen. Aikuisen tulee tunnistaa omat ja lapsen tunteet ja tarpeet, sekä vastata niihin asianmukaisesti, ja kestää lapsen tunteet. Riittävän hyvä vanhempi on läsnä oleva ja läheinen lapselle. Hän antaa lapsen purkaa tunteitaan ja asioista keskustellaan. Turvallisessa perheessä lapsi uskaltaa olla oma itsensä, eikä pelkää joutuvansa hylätyksi, vaikka ilmaisee tunteitaan. Lapsi oppii luottamaan vanhemman avulla itseensä. Kristerin mukaan vanhemmuus on kehittymistä ja kasvua. Vanhempi ei kuitenkaan pysty tyydyttämään lapsen tarpeita täydellisesti, vaikka olisikin riittävän hyvä. Kristerin mielestä täydellisyyteen ei tosin tarvitse pyrkiäkään, koska lapsi ei muuten kasva aikuiseksi ja tule itsenäiseksi ihmiseksi.

Riittävän hyvän vanhemmuuden toteutumista voidaan tarkastella vanhemmuuden roolikartan keinoin. Vanhemmuuden roolikartta on Suomen Kuntaliiton Lasso – projektissa

kehitetty arviointi- ja työskentelyväline. Siinä vanhemmuuden rooleja selvitetään lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen näkökulmasta. Vanhemmuuden rooleja on viisi; elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja ja rakkauden antaja. (Helmisen – Iso-Heiniemi 1999: 9–11.) Nämä roolit ovat riittävän hyvän vanhemman rooleja. Helmisen ja Iso-Heiniemen (1999: 22, 24–26) mukaan esimerkiksi huoltajan tehtävänä on antaa ruokaa, vaatetta, antaa virikkeitä, turvata lepo, huolehtia puhtaudesta, hoitaa sairauksia ja ulkoiluttaa. Rakkauden antajana vanhemman tehtäviä ovat esimerkiksi itsensä rakastaja, hellyyden antaja, lohduttaja ja suojelija. Osa vanhemmuuden rooleista on lapselle elintärkeitä, vaikka kaikki roolit ovat lapsen näkökulmasta merkityksellisiä. Vanhemmuuden roolit painottuvat eri osa-alueisiin riippuen lapsen iästä. Torpparinmäen perhetalon asiakasperheissä on pääosin alle kouluikäisiä lapsia ja heidän vanhempia, joten heidän elämänvaiheessaan voidaan ajatella painottuvan enemmän huoltajan, rakkauden antajan ja rajojen asettajan roolit.

6 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

6.1 Vuorovaikutuksen syntyminen

Varhainen vuorovaikutus tarkoittaa kaikkea sitä vuorovaikutusta, mitä tapahtuu äidin tai huoltajan ja lapsen välillä lapsen ensimmäisinä elinvuosina. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.) Jokaisella vauvalla on kyky ja halu kommunikoida jo vastasyntyneenä. Vauvoilla on taipumus suunnata huomionsa syntymästä lähtien ympärillä oleviin ihmisiin. He reagoivat nähdessään ihmiskasvot tai kuullessaan ihmisäänen, joita he myös oppivat jäljittelemään. Vuorovaikutussuhteen syntyminen edellyttää huoltajan aktiivisuutta. Huoltaja tekee aloitteen, johon vauva vastaa. Vähitellen vauva oppii myös itse tekemään aloitteita. Varhainen vuorovaikutus perustuu vastavuoroisuuteen eli antamiseen ja saamiseen. (Himberg – Laakso – Peltola – Näätänen – Vidjeskog 2000: 50–51.) Vuorovaikutuksen kautta lapselle syntyy ensimmäinen mielikuva itsestään. Positiivinen mielikuva syntyy, kun lapsi tuntee olevansa tärkeä ja kun hänen ilmeisiinsä ja eleisiinsä vastataan asianmukaisesti. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Vastavuoroisuus lähtee vuorovaikutusaloitteiden tekemisestä, mutta aloitteet eivät ole ainoita asioita, jotka ovat tärkeitä. Vastavuoroisuuteen vaikuttavat vuorovaikutuksen eri

tasot: käyttäytymisen taso, tunnetaso ja psykologinen taso. Käyttäytymisen taso käsittää vanhemman ja lapsen toimimisen ja toisen toiminnan havaitsemisen. Käyttäytymisen tasolla, joka on hyvin konkreettinen taso, tärkeää on lapsen ja vanhemman toiminnan yhteensopivuus. Tunnetasolla lapsi ja vanhempi tuntevat ja jakavat emotionaalisen tunnetilan, jolloin jaettu tunnetila yhdistää lasta ja vanhempaa. Erilaisten tunteiden viestiminen toiselle synnyttää jaetun tunnetilan. Psykologinen taso sisältää lapsen ja vanhemman yksilölliset kokemukset ja merkitykset vuorovaikutuksesta. Vanhemmalla on olemassa kokemukseensa perustuen erilaisia sisäisiä representaatioita vuorovaikutuksesta, kun taas lapsen mielessä syntyy ja rakentuu oma sisäinen maailma. Psykologisella tasolla huippukohta on, kun lapsen ja vanhemman mielessä syntyy sisäisten kokemusten riittävää samankaltaisuutta ja he voivat ymmärtää toisen kokemaa. (Tamminen 2004: 47–50.)

Varhaisen vuorovaikutuksen tavoitteen määrittelemme Erik H. Eriksonin kehitystehtävien mukaan. Vauvaikäisen lapsen kehitystehtävänä on perusluottamuksen saavuttaminen. Se mahdollistuu vauvan ja äidin varhaisessa vuorovaikutuksessa, ja siinä, että lapsen perustarpeista huolehditaan. Perusluottamus käsittää luottamuksen sekä itseensä että muihin ihmisiin. Eriksonin mukaan luottamus vaikuttaa lapsen tapaan olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa tulevaisuudessa. Perusluottamuksen syntyminen näin ollen muodostuu hyvän huolenpidon ja vuorovaikutuksen seurauksena. (Himberg – Laakso – Peltola – Näätänen – Vidjeskog 2000: 22.) Perusluottamuksen syntyminen laajentaa varhaisen vuorovaikutuksen kehää. Aluksi lapsi on vuorovaikutuksessa vanhempiensa kanssa. Jonkin ajan kuluttua mukaan tulevat lähisukulaiset, sitten naapurit ja ystävät. Kehä laajenee lapsen varttuessa lähiympäristöstä aina vain kauemmaksi, esimerkiksi perhetaloon ja päiväkotiin.

Varhainen vuorovaikutus vaikuttaa lapseen kokonaisvaltaisesti. Vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhemman välillä stimuloi sosiaalista, psyykkistä ja kognitiivista kehitystä. Vanhemman aktiivinen toiminta lapsen tarkkaavaisuuden suuntaamisessa on todettu ennustavan lapsen leikin tasoa, sanavaraston laajuutta, kielen ymmärtämistä ja kognitiivis-kielellistä kompetenssia kahden vuoden iässä. (Lyytinen – Eklund - Laakso 1998: 63–64.) Minä syntyy Bowlbyn mukaan turvallisuutta ja läheisyyttä koskevien kehitystehtävien täyttämisestä. Lapsi muodostaa sisäisiä työskentelymalleja läheisissä ihmissuhteissaan sekä kiintymyshahmoistaan että minästänsä. Sisäistäminen tapahtuu toistuvia tapahtumia seuraamalla. Vauvan minä kehittyy erilliseksi minäksi ja vauva ymmärtää

vanhemman toiseksi. Mikäli vanhempi vastaa lapsen tarpeisiin ja tunteisiin, lapselle syntyy rakastettu ja pärjäävä minäkuva. Jos lapsi kokee, että vanhempi ei tue häntä, hän muodostaa itsestään arvottoman kuvan. (Munter 1998: 75–76.)

6.2 Vanhemman toimiminen lapsen kanssa

Vanhemman tulisi kiinnittää kasvatuksessa huomiota lapsen eri kehitysvaiheisiin. Lapsen ollessa vauvaikäinen lapsi vaatii paljon perushoitoa ja vanhemman fyysistä läheisyyttä. (Tahkokallio 2001: 90.) Imettämistä pidetään ihanteellisena vuorovaikutustilanteena äidin ja vauvan välillä, sillä silloin vauva on tarpeeksi lähellä äitiä saadakseen katsekontaktin ja ihokontaktin. Imetystapahtuma luo lapselle turvallisen olon. Imettäminen myös herkistää äitiä vastaanottamaan lapsensa viestejä. (Kalland 2001: 216.)

Vauvan ollessa vastasyntynyt äiti ryhtyy vaistomaisesti käyttäytymään erityisellä tavalla. Hän hakee katsekontaktia lähellä vauvaa ja ilmeilee liioitellusti. Ilmeiden avulla äiti pyrkii tavoittamaan lapsensa kiinnostuksen ja houkuttelemaan hänet vuorovaikutukseen. Myös äänensävy ja korkeus ovat liioiteltuja. Äidin puhe vauvalle sisältää lyhyitä sanoja, jotka toistuvat ja paljon erilaisia normaaliin puheeseen liittymättömiä äännähtelyjä. Lisäksi äiti saattaa puhua itsestään kolmannessa persoonassa ja vauvasta ensimmäisessä. Äiti katsoo maailmaa lapsen näkökulmasta ja sanoittaa sitä. Äiti aloittaa dialogisen vuorovaikutuksen tulkitsemalla lastaan ja puhumalla lapsen ”vuorosanat”. Tässä puhelussa äiti antaa vauvalle aikaa vastata ja näin tauot tukevat heidän vuoropuheluaan. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 59–60.) Isän suhde lapseen pohjautuu pitkälti leikkiin. Isän toimintamalli lapsen kanssa on fyysinen, kun se äidillä on enemmän verbaalinen. (Sinkkonen 1998: 96, 99.)

Eräs vanhemman tehtävä on tunnetilojen yhteensovittaminen. Koska vauva ei osaa puhua, vanhemman on luettava vauvan tunteita käyttäytymisen perusteella. Lisäksi vanhemman on ilmaistava vauvalle ymmärtävänsä hänen tunteitaan tavalla, jonka vauva pystyy vastaanottamaan. Jos vauva on säikähtänyt äkillistä kovaa ääntä, vanhemman on hyvä lohduttaa häntä esimerkiksi ottamalla syliin. Sanallinen vuorovaikutus ei lohduta vauvaa niin kuin fyysinen. Tunnetilojen yhteensovittamiseen liittyy myös vauvan ilmeiden ja ääntelyjen jäljittely. Jäljittelyn ei pidä olla mekaanista, vaan tärkeää on, että ilmeet ja ääntelyt rikastuttavat vauvan kokemusmaailmaa. (Kalland – Maliniemi-

Piispanen 1999: 54.) Vauvan kasvettua tunnetilojen yhteensovittaminen on erilaista, koska lapsi osaa jossain määrin kertoa omista tunteistaan.

Tunnetilojen yhteensovittamisen vanhempi voi toteuttaa adekvaatisti tai epäadekvaatisti. Adekvaatisti toimiva vanhempi jakaa vauvan tunnetilan, kun taas epäadekvaatisti toimiva vanhempi ei kykene tähän. Adekvaatti toiminta edellyttää vanhemman läsnäoloa ja oikea-aikaisuutta. Epäadekvaatisti toimiva vanhempi saattaa vastata esimerkiksi vauvan riemuun latteasti: sekä äänenkäyttö että ilmeet ovat maltillisia, eivätkä näin ollen viestitä lapselle positiivista palautetta. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 55, 58.)

Toinen vanhemman tehtävä on vauvan tunnetilan sääteleminen, jota voidaan myös kutsua kannatteluksi. Vanhemman on kyettävä kestää vauvan tunnetilaa ja muokata sitä paremmaksi. Kannattelu tapahtuu sekä puheen tasolla että keholla. Vanhemman tulisi jakaa vauvan positiivinen tunnetila ja vastata vastatunteella negatiiviseen tunnetilaan. Myös tässä on tärkeää toimia adekvaatisti. Epäadekvaattia toimintaa olisi esimerkiksi vastata vauvan itkuun itkulla. Kaikkiin tunnetiloihin ei siis ole tarkoituksenmukaista vastata peilaamalla. Riittävän hyvä vanhempi osaa erottaa nämä tilanteet. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 56–57.) Tunteen jakamisen lisäksi riittävän hyvä vanhempi ”säilöo” lapselle vaikeat tunteet omaan psyykeensä ja auttaa lasta kestämään ja hallitsemaan nämä tunteet (Hautamäki 2001: 56–57). Lapsen saadessa tarpeeksi kannattelevaa huolenpitoa lapsi sisäistää itsensä huolenpitoa ja suojaa saavaksi. Näin hänelle kehittyy kyky suojella ja pitää huolta itsestään. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 56–57.)

6.3 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen

Työmme tehtävä on selvittää, kuinka vanhemmat kokevat että heitä ja heidän lapsiaan tuetaan varhaisessa vuorovaikutuksessa perhetalossa. Kysymme vanhemmilta myös sitä, millä tavoin Torpparinmäen perhetalo pystyisi heitä tukemaan kohti parempaa varhaista vuorovaikutusta. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen on tärkeää, sillä jos varhainen vuorovaikutus on puutteellista, voi syntyä kiintymyssuhteen häiriöitä.

Äidin masentuneisuus vaikuttaa varhaiseen vuorovaikutukseen epäsuotuisasti. Äiti ei jaksa olla läsnä lapselleen, eikä jaksa jakaa emootioita lapsen kanssa. Tavallisesti lapsi saa äidin ilmeistä ja eleistä viitteitä siitä, miten valloittava ja ihana lapsi hän on, eli lapsi peilaa itseään äidistä. Masentunut äiti ei jaksa olla myönteinen lapsensa kanssa, joten lapsi käsittää masentuneen ja huolestuneen olemuksen äidistä osaksi itseään. Lapsestaan äiti sen sijaan peilaa onnistumistaan äitinä olemisessa. Kun vauva on jatkuvasti itkuinen ja tyytymätön, äiti näkee itsensä huonona äitinä ja tämä aiheuttaa äidille myös entistä pahaa oloa. (Kalland - Maliniemi-Piispanen 1999: 43.) Tällöin ammattilaiset pystyvät tukemaan äitiä auttamalla häntä käsittelemään tunteita ja syitä, jotka liittyvät masennukseen. Lapsen pystytään vaikuttamaan tällaisessa tilanteessa äidin kautta, koska äidin kuntouttaminen palvelee myös lapsen etua.

Vanhemman tarvitessa tukea varhaiseen vuorovaikutukseen voi syynä olla vanhemman oma kiintymyssuhde vanhempinsa. Vanhempi, jolla on välttelevä kiintymyssuhteen työskentelymalli, on vaativa ja torjuva suhteessa omaan lapseen. Lapsen läheisyyden ja lohdutuksen tarve voi tuntua vanhemmasta uhkaavalta ja herättää hänessä ahdistusta. Ahdistuminen saa hänet vetäytymään ja vaimentamaan kiintymyssysteemin. Tällaisen vanhemman lapsi oppii usein, että pahanolon tunteet tulee tukahduttaa, jotta vanhempi pysyy läsnä ja käytettävissä. Ristiriitaisen työmallin omaksunut vanhempi saattaa olla epävarma vanhemmuudessaan. Hän tietää, kuinka tulisi toimia, mutta ei osaa aina toimia niin. Vanhempi on epäjohdonmukainen ja hän saattaa ottaa lapsen syliin silloin kun hän itse tarvitsee läheisyyttä. Vanhemman motiivi lapsentekoon on saattanut olla sellaisen ihmissuhteen saaminen, jossa hän voi toteuttaa läheisyyden ja tarvitsevuuden kaipausta. Lapselle vanhemman toimet ovat vaikeasti ennakoitavissa ja lapsi pyrkiikin korostamaan viestejään. Silloin hänestä tulee vanhemman mielessä vaikea lapsi ja vanhempi kokee entistä enemmän epävarmuutta vanhemmuudessaan. (Kalland 2001: 224–225.)

Vanhemman omat kokemukset lapsuudestaan ja omista vanhemmistaan palaavat mieleen raskausaikana. Mikäli vanhemmalla on vaikeita muistoja, hän tarvitsee tukea, jotta voi työstää niitä uudelleen. Muistojen työstäminen on tärkeää, sillä silloin vanhempi voi muuntaa mielikuvansa läheisistä ihmisistä turvallisemmiksi. Tätä kautta vanhempi pysyy keskittymään paremmin omaan vauvaansa sellaisena kuin hän on ja toimimaan niin, että hän ei kohdista vauvaan omia kielteisiä tunteitaan. (Niemelä 2003: 239.)

Kiintymyssuhteen erilaisiin ongelmiin voidaan puuttua kolmella eri tapaa; epäsuorasti vanhempi-lapsi-suhteeseen tukemalla joko vanhempaa tai lasta, ja suoraan vanhempi-lapsi-suhteeseen keskittymällä. Kun ensisijaisesti pyritään tukemaan vanhempaa ja sitä kautta vanhempi-lapsi-suhdetta, käytetään erilaisia sosiaalityön menetelmiä, psykososiaalisia tukimenetelmiä ja vanhemman yksilöterapiaa. Silloin kun lasta pyritään tukemaan ja auttamaan hyötymään hyvistä kasvuoloista, voidaan käyttää esimerkiksi lapsen yksilöterapiaa tai kuntoutusta, johon liittyy vanhempien kanssa työskentelyä. Vanhempi-lapsi-suhteen molempiin osapuoliin keskityttäessä on vanhempi-lapsi-suhde terapian kohteena. (Kalland 2001: 220.) Työmme aihepiiriä lähinnä on vanhemman tukeminen, siis vanhempi-lapsi-suhteeseen epäsuorasti vaikuttaminen. Perhetalo on parhaimmillaan vanhemman hyvinvointia parantava paikka. Vanhemmat pääsevät keskustelemaan ammattitaitoisten työntekijöiden kanssa, jos siltä tuntuu. Perhetalon ennaltaehkäisevä sosiaalityö voidaan laskea yhdeksi sosiaalityön menetelmäksi.

Kun perheeseen syntyy vammaisen tai sairasan lapsi, vanhemmat tarvitsevat tukea varhaisessa vuorovaikutuksessa. Vauvan poikkeava ulkonäkö vaikuttaa vuorovaikutukseen. Lapsen kasvopiirteillä ja äidin vastavuoroisuudella on keskinäinen riippuvuus. Joillekin vanhemmille vauvan poikkeava ulkonäkö voi vaikeuttaa lapsen kohtelemista kuten tervettä lasta. Toisaalta poikkeava ulkonäkö voi olla vauvaan liittyvä ominaisuus, johon vanhemmat tottuvat ja ihastuvat. Minden tutkimuksen mukaan äiti hymyilee ja koskettaa lastaan terveeseen lapseen verrattuna merkittävästi vähemmän kun lapsella on ongelmia vauvaiässä. Jos vanhemman kuva lapsen tulevaisuudesta on synkkä, vanhempi ei kykene tukemaan lapsen hyvää kehitystä. Tällöin vanhempi ei osaa ennakoida lapsen kehitysaskeleita eikä huomaa tarjota tarpeellisia virikkeitä. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 49–50 , 64–65.)

7 KIINTYMYSSUHDETEORIA

7.1 Kiintymyssuhteen muodostuminen ja sen merkitys

John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria liitetään varhaiseen vuorovaikutukseen. Bowlby loi kiintymyssuhdeteorian 1960-luvulla, josta se on ajan saatossa kehittynyt nykytietoa vastaavaksi. Bowlby korosti teoriassaan äidin asemaa lapsen kehityksessä. Koska lapsi on syntyessään avuton, hän tarvitsee hoitajan, äidin, huolehtimaan eloonjäännistään. Eloonjääminen edellyttää lapsen pitkäaikaista kiinnittymistä ja kiintymistä hoitajaansa. Lapsella on olemassa synnynnäinen valmius kehittää kiintymyssuhde, kunhan saatavilla on vähimmäismäärä virikkeitä. Kiintymyssuhteen laatuun vaikuttaa äidin saatavilla olo silloin kun lapsi häntä eniten tarvitsee. Aluksi lapsi säätelee fyysistä etäisyyttä ja myöhemmin kokemaansa turvallisuutta suhteessa hoitajaansa. Myöhemmin äiti toimii turvallisena perustana, josta käsin lapsi voi tutkia ympäristöään ja sitä kautta kehittyä. Mikäli lapsi joutuu eroon äidistään tai menettää äidin rakkauden, kehitys vaarantuu. (Hautamäki 2001: 14–15, 18–20, 22.)

Kiintymyssuhteesta puhuttaessa käytetään enemmän sanaa kiinnittyminen kuin kiintyä, sillä lapsi kiinnittyy vanhempaansa huolimatta siitä, onko vanhempi laiminlyövä, vihamielinen, etäinen tai rakkautta osoittava. Vauva voi kiinnittyä vanhempaansa turvallisesti tai turvattomasti. Uhan edessä lapsi viestittää turvallisuudentarpeestaan esimerkiksi itkulla, syliin pyrkimisellä ja kiinni tarraamisella. Toki lapsi viestii myös muita tarpeitaan ja niitä varten hänellä on monenlaisia yhteydenpitotapoja, kuten katsekontakti, hymy, jokeltelu, jäljittely ja seuraaminen. Lapsi viestittää hoivan tarvettaan niin äidille kuin isällekin. Kuitenkin lapsen kiinnittyminen eroaa äidin ja isän osalta. Kiintymyssuhde äitiin heijastuu lapsen persoonallisuuden joustavuuteen ja keskittymiskykyyn, kun kiintymyssuhde isään heijastuu lapsen sosiaalisiin kykyihin, osaamiseen ja vertaissuhteisiin. (Hautamäki 2001: 22, 33.)

Kiintymyssuhde vanhemman ja lapsen välillä on luottamussuhde. Lapsi luottaa vanhempaansa jo pian syntymänsä jälkeen, mutta jos äiti tai muu huoltaja ei auta lasta perustarpeidensa tyydyttämisessä, alkaa luottamus rakoilla. Kiintymyssuhteen kehittyessä suotuisasti syntyy lapsen ja äidin välille molemminpuolinen psykologinen tunneside. Tunneside levittäytyy pikkuhiljaa myös isään ja muihin ympärillä oleviin ihmisiin.

Vanhemman ja lapsen välinen tunneside pysyy yllä ja vahvistuu, jos aikuinen huolehtii jatkuvasti lapsen hyvästä kasvusta ja kehityksestä. (Tahkokallio 2001: 34–39, 180.) Turvallisuuden tunnetta lapselle synnyttää vanhemman ennakoitava ja luotettava käyttäytyminen. Kun vanhempi reagoi toistuvasti esimerkiksi lapsen itkuun syöttämällä lasta, lapsi oppii ennakoimaan tilanteita ja tietää vanhemman auttavan häntä. Luottamuksellinen suhde vanhemman kanssa opettaa lasta tunnistamaan luottamuksen arvoisia ihmisiä (Sinkkonen 2001: 23, 115).

Temperamenttitutkimuksessa on viime aikoina käsitelty uusia näkemyksiä temperamentin vaikutuksesta kiintymyssuhteeseen. On tutkittu, vaikuttavatko lapsen synnynnäiset temperamenttipiirteet kiintymyssuhteen syntyyn, ja millä tavoin ja missä iässä vaikutus alkaa. Temperamenttipiirteitä ovat aktiivisuus, rytmisyys, lähestyminen tai vetäytyminen uusissa tilanteissa, sopeutuminen, responsiivisuuskynnys, reaktioiden intensiivisyys tai voimakkuus, mielialan laatu, häirittevyys sekä tarkkavaisuuden kesto ja sinnikkyys. Kiintymyssuhdeteoreetikot ovat sitä mieltä, että kiintymyssuhde syntyy vanhemman aloitteesta ja toiminnasta, ja että kiintymyssuhteen laatu riippuu vanhemman antamasta hoivasta. Nämä teoreetikot eivät näe siis mahdollista lapsen vaikutusta kiintymyssuhteeseen. (Keltikangas-Järvinen 2004: 48–60, 187.)

Temperamenttiteoreetikot näkevät lapsen synnynnäisen temperamentin ominaisuuden vaikuttavan kiintymyssuhteen muodostumiseen kahdella eri tavalla. Temperamentti vaikuttaa ensiksi huoltajan reaktioihin ja sitä kautta huoltajan antaman hoivan laatuun ja lisäksi siihen, miten lapsi tulkitsee hoivan ja miten hän siihen reagoi. Lapsen temperamentin lisäksi kiintymyssuhteeseen vaikuttaa myös vanhemman temperamentti. Vanhemmat, joilla on samanlainen temperamentti kuin lapsellaan, ymmärtävät lastaan helpommin. Samanlaiset temperamentit eivät kuitenkaan takaa hyvää yhteensopivuutta. Vanhempaa voi häiritä sellainen piirre lapsessa, jonka on kokenut itsessään olevan elämää hankaloittava piirre. Kun vanhemman ja lapsen temperamentit eroavat, voi syntyä konflikteja. Toisinaan vanhempi voi ihailla lapsen erilaista temperamenttia. (Keltikangas-Järvinen 2004: 144–145, 187–188.)

Temperamenttiteoreetikoiden mukaan temperamentti vaikuttaa siihen, miten helposti lapsi kiinnittyy huoltajaansa. Kiintymyssuhteiden syntymistä tutkittaessa on todettu lasten välillä olevan kiintymyssuhdetyylin eroja, jotka eivät ole peräisin äidin herkkyydestä eivätkä äidin antaman hoivan laadusta. Etenkin lapsen negatiivinen emotionaali-

suus on riski kiintymyssuhteelle. Lapsi, jolla on taipumusta ärtyisyyteen, huonotuulisuuteen ja vihanpurkauksiin, voi hankaloittaa äidin pyrkimystä toimia riittävän hyvänä vanhempana. Kiintymyssuhteeseen vaikuttaa myös lapsen turvallisuudenhakaisuus, joka vaihtelee yksilöittäin. Temperamenttiteoreetikoiden mukaan kasvatus on vuorovaikutusta, jossa lapsen luonteenpiirteillä on merkitystä. Vaikka temperamenttitutkimus on tuonut paljon uutta tietoa muun muassa kiintymyssuhdeteoriaan, se on kiintymyssuhdeteoriaa täydentävä ajattelumalli eikä se kumoa kiintymyssuhdeteoriaa. (Keltikangas-Järvinen 2004: 192–195.)

Jos lapsen temperamentti on vaikea eli monin eri tavoin haasteellinen, äidin sensitiivisyyden laatu lasta kohtaan muuttuu. Äiti väsy helpommin lapsen haasteellisen käytöksen vuoksi, eikä sen vuoksi jaksa vastata yhtä aktiivisesti lapsen tarpeisiin. Sensitiivisyys voi kadota myös senkin vuoksi, jos äiti ei ymmärrä mihin lapsi huudollaan pyrkii vaikka kuinka yrittää ymmärtää lastaan, eikä loppujen lopuksi enää tiedä, mitä lapsi tarvitsisi missäkin tilanteessa. Lapsen mahdollinen herkkyys vaikuttaa taas siihen, että hän voi tulkita väärin äidin tarjoaman avun. (Keltikangas-Järvinen 2004: 193.) Kiintymyssuhteen muodostumista voi lisäksi häiritä esimerkiksi vanhemman väsymys, mielenterveyden ongelmat ja päihteiden käyttö. Nämä asiat vaikeuttavat vanhemman kykyä lukea lapsen tarpeita ja vastata niihin. (Korhonen - Sukula 2004: 23.)

7.2 Lapsen kiinnittyminen vanhempaansa

Lapsi kiinnittyy vanhempaansa ensimmäisen ikävuoden aikana. Lapsen minäkuva rakentuu vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa lapsen omaksuessa vanhemman mielikuvat hänestä. Vanhemman hellä ja rakastava kanssakäyminen lapsen kanssa välittää lapselle hyväksytyksi tulemisen tunteita ja sitä kautta kasvattaa lapsen itsetuntoa. Lapsen kiinnittymistä ja kiintymystä vahvistaa kokemuksellinen vuorovaikutus. Vanhemman kanssa koettu aivan tavallinenkin asia saa lapsen mielessä erityismerkityksen. Vanhemman kanssa jaettu arki säilyy lapsen muistoissa ja ylläpitää suhdetta vanhempaan. (Sinkkonen 2001: 19–20, 56–57.) Kiinnittymisen jälkeen lapsi pikku hiljaa kiintyy vanhempaansa, mikäli vanhempi toimii kiintymystä herättävästi. Kiintyminen edellyttää hyvää varhaista vuorovaikutusta.

Turvallisesti kiinnittynyt lapsi kokee äidin olevan saatavilla tarvittaessa. Lapsi ikävöi äitiään ja nähdessään tämän uudelleen hän todennäköisesti hymyilee tai osoittaa muulla tavalla olevansa iloinen äidin ollessa taas lähellä. Turvattomasti kiinnittynyt lapsi voi olla joko välttelevä, ambivalentti, vastustelevalta tai organisoitumaton. Välttelevästi kiinnittynyt lapsi ei välttämättä kiinnitä huomiota äidin ilmaantumiseen, vaan todennäköisesti vain jatkaa leikkejään. Ambivalentti lapsi näyttää olevan suurien tunteiden vallassa, tai hän käyttäytyy passiivisesti. Hän ei hyväksy muiden aikuisten lohdutusta. Lapsi saattaa käyttäytyä vihaisesti äidin palatessa taas hänen lähelleen. Toinen vaihtoehto on, ettei hän ymmärrä hakea huoltajansa läheisyyttä. Organisoitumattomasti kiinnittynyt lapsi saattaa käyttäytyä hämmentyneesti, ehkä jopa sekavasti. Lapsi saattaa välttää huoltajansa läheisyyttä tai jopa vaikuttaa epätavallisen pelokkaalta huoltajaansa kohtaan. (Sinkkonen 2003a: 93, 95–96.)

7.3 Vanhemman kiintyminen lapseensa

Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria keskittyy pitkälti lapsen kiinnittymiseen vanhempansa, jota kuvataan ”attachment” -käsitteellä. Varhainen vuorovaikutus edellyttää kuitenkin vanhemman kiintymistä lapseensa. Tätä kuvataan käsitteellä ”bonding”. Vanhemman kiintyminen vauvaan alkaa jo raskausaikana, jolloin sekä äiti että isä valmistautuvat uuteen tehtävään. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 27.)

7.3.1 Äitiys ja äidin kiintyminen vauvaan

Äidiksi tuleminen on alkanut kauan ennen raskautta. Pikkutyöt hoivaavat nukkeja ja leikin kautta he harjoittelevat äitinä oloa. Tytöt välittävät omalta äidiltään saamaansa hoivaa nukeille. Raskauden aikana tulevien äitien mielentila muuttuu hyvin lapsiläheiseksi. Raskauden alkuvaiheessa äiti kuulosteleeh kehonsa muutoksia ja tietoisesti muuttaa elämäntapojaan varmistaakseen vauvan hyvinvoinnin ja terveyden. Kun äiti tuntee vauvansa liikkeen, hän kokee tämän erillisenä yksilönä. Vauva tulee ikään kuin todeksi ja kiintymyksen kohteeksi. Tässä vaiheessa äidin ajatteluun vauvasta vaikuttavat paljon hänen omat kokemuksensa omasta äidistään. Äiti muodostaa joko positiivisia tai negatiivisia mielikuvia vauvastaan riippuen siitä, miten hän on kokenut oman äitinsä. Parina viimeisenä kuukautena äidin mielikuvat vauvasta haalistuvat. Äiti valmistautuu synnyt-

tämään oikean vauvan, joka poikkeaa enemmän tai vähemmän aikaisemmista mielikuvista. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 28–30.)

Heti syntymän jälkeen tapahtuu äidin ja vauvan kohtaaminen, jota voi verrata rakastumiseen. Tämä hetki muistetaan aina ja siihen palataan lapsen kasvun aikana. Vauvan synnyttyä äidillä on suuri vastuu lapsen eloonjäämisestä. Äidillä on huoli siitä, miten hän kykenee hoitamaan vauvaa. Pienen vauvan suojattomuus tekee äidin tunteista vahvoja ja äiti on valmis suojelemaan lastaan kaikelta pahalta. Äiti ei kenties halua olla vauvasta erossa hetkeäkään ja hän saattaa ahdistua separaatiosta. Äidiksi tuleminen viimeinen vaihe on sopeutuminen uuteen elämäntilanteeseen. On mietittävä kuka kantaa vastuun lapsen hoidosta. Jääkö äiti hoitamaan lastaan kotiin vai lähteekö hän takaisin työelämään? Hoitaako isä lasta vai järjestetäänkö lapselle hoitopaikka? Nykypäivänä sopeutuminen vaatii kompromissien tekoa ja usein se saa aikaan riittämättömyyden tunteita. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 32–33.)

Stern puhuu äitiyden asetelmasta, jossa aktivoituu kolme sisäistä vuoropuhelua liittyen siihen, minkälainen äiti oli minulle äitinä, minkälainen minä olen äitinä ja minkälainen lapsi sinä olet minulle. Lapsen synnyttyä äiti haluaa olla enemmän yhteydessä omaan äitiinsä ja myös muihin äiteihin. Äitiyden asetelmaan kuuluu (useita) teemoja, joita äiti pohtii. Ensimmäinen teema on elämän jatkuminen, siis lapsen elossa pysyminen. Tähän liittyvät syöminen ja syöttäminen sekä lapsen pituus- ja painokäyrä. Toinen teema on kiintymys. Äiti pohtii tuleeko hänestä riittävän hyvä äiti ja on tietoinen mahdollisista epäonnistumisista. Äiti on myös huolissaan lapsen psyykkisestä ja emotionaalisesta kehityksestä. Tämä teema aktivoi äidin lapsuuden kokemukset. Valmius äitiyteen riippuu osittain omista hoivakokemuksista. Kolmas teema on tukiverkosto. Äiti tarvitsee ympärilleen ihmisiä, jotka tukevat häntä kahdessa edellä mainitussa tehtävässä. Mikäli sosiaalinen verkosto puuttuu, äiti tuntee itsensä yksinäiseksi ja uupuneeksi. Neljäs teema on äidin identiteetin uudelleenorganisointi. Äidin on työstettävä minäkuvaansa niin, että äitiys kuuluu siihen yhtenä osana. Tämä vaatii luopumista, mutta se myös kasvattaa itsetuntoa ja on askel aikuistumisessa. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 34–36.)

7.3.2 Isyys ja isän kiintyminen vauvaan

Isäksi tulemisella on edelleen monelle miehelle suvun jatkamisen merkitys. Se, onko mies valmis isäksi, riippuu monesta asiasta. Tärkein tekijä on, onko mies halunnut isyyttä. Muita tekijöitä ovat parisuhteen pysyvyys ja taloudellinen tilanne. Isäksi tuleminen on rajapaalu lapsuuden ja aikuisuuden välissä. Lapsen myötä isältä edellytetään uudenlaista vastuun ottamista. Tämä saattaa aiheuttaa miehelle mielensisäisiä ristiriitoja, sillä vaikka lapsi olisi toivottu, se voi samalla tuntua riistävän miehen riippumattomuuden. (Sinkkonen 2003b: 262.)

Isäksi kasvaminen alkaa myös pikkupojasta lähtien. Ensin poika on samastunut äitinsä kanssa ja sen jälkeen löytänyt isänsä avulla miehisen identiteetin, johon kuuluu myös lapsesta huolehtiminen ja miehinen hoiva. Raskausaikana isä miettii äidin tavoin, millainen vanhempi hänestä tulee ja muodostaa mielikuvia vauvasta. Myös isän mielentila muuttuu herkemmäksi. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 29.) Odotusaikana miehen suhde omaan isään aktivoituu samalla tavalla kuin naisen hänen äitiinsä. Kuitenkin isä lähestyy omaa äitiään ja ystäviään, joilla on jo lapsia. (Sinkkonen 2003b: 262.) Nykypäivänä isä on usein mukana synnytyksessä ja hän kokee myös ensimmäisen kohtaamisen. Isä pääsee halutessaan kylvettämään vauvaa heti syntymän jälkeen ja näin ollen isän kiintyminen lapseen alkaa heti lapsen syntymästä. Isän rooliin kuuluu olla äidin tukena, mutta myös olla vastuussa lapsesta. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 32, 36–37.)

Isä on lapselle tärkeä jo varhaisvaiheessa. Isän vuorovaikutussuhde lapseen rakentuu kuitenkin äidin hyväksynnän kautta. Isällä on olemassa edellytykset toimia ensisijaisena huoltajana ja jos äiti puuttuu tai ei ota tehtävää vastaan, isä voi ryhtyä toimimaan äidin tehtävässä. Ihanteellinen tilanne on, että lapsella on kaksi vanhempaa, jotka ovat sopineet toisiaan tukevista tehtävistään. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 37.) Isän läsnäololla on merkitystä lapsen pyrkiessä pois tarvitsevuudesta ja kohti itsemääräämistä. Lapsella on ollut symbioottinen suhde äitiin ja vaikka lapsi pyrkii eriytymään, hän edelleen tarvitsee äitiä. Äiti peilaa lapselle tätä lapsen läheistä suhdetta äitiin, kun taas isä voi auttaa lasta rakentamaan itsestään kuvaa itsemääräävänä. (Hautamäki 2001: 61–62.)

Huttusen (2001: 171, 179–180) mukaan nykyään isissä on havaittavissa niin sanottua uutta isyyttä. Isän voidaan sanoa olevan hoitava isä. Hoitavalle isälle lapset ja heidän kasvatusta ja hoito on elämän tärkeimpiä asioita. Isä priorisoi asioita samalla tyylillä kuin äiti, eli lapset ensin. Hän on sitoutunut olemaan isä lapsen syntymästä asti. Hoitavassa isässä tyypillistä on myös se, että hänellä on riittävästi tietoa ja taitoa lapsen kanssa toimimisesta ja kodin hoitamisesta. Hän on asioista sen verran tietoinen, että pystyy toimimaan asioissa itsenäisesti ja oma-aloitteisesti. Hoitava isä arvostaa kaikkea kotona tehtyä työtä niin paljon, että haluaa ajoittain olla kotona työnsä sijasta. Isä on myös hyvin kiinnostunut lapsistaan ja heidän asioistaan. Isä pyrkii lastensa hyvinvointiin ja heidän hyvään kasvuun ja kehitykseen. Perusmotiivina hoitavalla isällä on se, että hän kokee emotionaalisesti lapsen olevan yhtä paljon hänen kuin äidinkin. Hoitavalle isälle tärkeää on luoda hyvä, aito kiintymyssuhde lapseensa äidin tavoin. Tämä motiivi toimii perustana kaikelle toiminnalle, jota isä tekee lapsensa eteen.

8 TUTKIMUSASETELMA JA TYÖN TOTEUTUS

8.1 Tutkimuskysymykset

Tarkoituksenamme on selvittää vanhempien kokemuksia varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen tukemisesta Torpparinmäen perhetalossa. Näkökulmamme aiheeseen on se, että perhetalossa vanhempia tuetaan, jotta perhe voisi paremmin. Siksi olemme kiinnostuneita vanhempien kokemuksista. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisissa varhaisen vuorovaikutuksen tilanteissa vanhemmat kokevat saavansa tukea perhetalossa?
2. Miten perhetalon toiminta tukee perheitä varhaisessa vuorovaikutuksessa?
3. Millaista tukea vanhemmat haluaisivat saada varhaiseen vuorovaikutukseen perhetalossa?

Tutkimuskysymyksissä 1 ja 3 keskitymme vanhempien kokemuksiin, mutta tutkimuskysymyksessä 2 haluamme tarkastella myös vanhempien ajatuksia perhetalon toiminnasta lasten kannalta. Koska perhetalo on avoin koko perheelle ja työmme lähtökohta on

perhe, emme halunneet jättää huomioimatta perheen yhtä osaa, lapsia. Tutkimuskysymys 2 sisältää ajatuksen siitä, että perhetalossa työtä tehdään myös lasten kanssa.

8.2 Kysely tutkimusmenetelmänä

Käytämme työssämme laadullista näkökulmaa. Lähestymme työmme aihetta fenomenologisen lähestymistavan kautta. Fenomenologiaan kuuluu ihmisten kokemusten tutkiminen (Virtanen 2006: 152). Olemme työssämme kiinnostuneita nimenomaan perhetalon asiakkaiden kokemuksista. Fenomenologisen metodin lähtökohtana on kaksi asiaa; tutkija ei saa vaikuttaa tutkittavien kokemuksiin sekä se, että tutkimuksessa kysymyksien tulee olla avoimia (Virtanen 2006: 170). Nämä periaatteet mahdollistuvat tutkimusmenetelmämme, kyselyn, kautta.

Kyselylomakkeen suunnittelu alkaa kirjallisuuteen tutustumisesta ja tutkimuskysymysten jäsentämisestä. Työn tavoitteen on oltava selvillä, jotta kyselylomakkeen laatija voi tehdä työhön sopivan ja juuri oikeita asioita selvittävän lomakkeen. Kyselyn toimivuus riippuu kysymyksistä ja niiden sijoittelusta sekä loogisuudesta, oikeasta kohderyhmästä, houkuttelevasta ulkoasusta ja selkeästä kielenkäytöstä. Kun kysymykset on muotoiltu selkeästi ja ymmärrettävästi sekä aseteltu loogisesti ja tarpeeksi tilaa jättäen, vastaajan on helpompi ryhtyä täyttämään lomaketta. Kyselylomake on silloin myös houkuttelevan näköinen. Lisäksi kyselyyn osallistumista tukee lomakkeen alkuun sijoitetut helpot kysymykset, jotka herättävät vastaajan mielenkiinnon. Lomakkeen laadinnassa tulee myös muistaa, että lomake ei saa olla liian pitkä. (Heikkilä 1998: 46–48.)

Kyselylomakkeemme sisältää avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Lomake koostuu taustatieto-osuudesta, jossa on sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä ja varsinaisesta kyselyosuudesta, jossa on kuusi avointa kysymystä ja yksi suljettu kysymys. Kvalitatiivisen kyselyn tunnusmerkkinä ovat avoimet kysymykset. Avoimet kysymykset eivät rajoita vastaajien valintamahdollisuuksia, vaan voivat antaa sellaisia vastauksia, joita etukäteen ei tule edes ajatelleeksi. Erityisesti silloin kun vaihtoehtoja ei tunneta etukäteen, ovat avoimet kysymykset tarkoituksenmukaisia. Kun käytetään avoimia kysymyksiä, on hyvä huomioida se, että ne houkuttelevat vastaamatta jättämiseen ja että vastaukselle on varattava tarpeeksi tilaa. (Heikkilä 1998: 48.) Kyselylomakkeemme painottuu avoimiin kysymyksiin siksi, että ne antavat meille vastauksia asiakkaiden omista kokemuksista.

Suljetuilla eli strukturoiduilla kysymyksillä voidaan selvittää asioita, joihin tiedetään vastausvaihtoehdot etukäteen. Suljetut kysymykset voivat vaatia laadintavaiheessa enemmän työtä kuin avoimet kysymykset, mutta niiden käsittely on helpompaa. Suljetut kysymykset helpottavat myös vastaajan tehtävää ja vastaaminen on nopeampaa. Vaihtoehtojen tarjoaminen vähentää myös kielellisen lahjakkuuden puutteiden tuomia vaikeuksia. (Heikkilä 1998: 49–50.) Me valitsimme kyselyymme muutaman suljetun kysymyksen, jotta vastaajan on helpompi täyttää lomake ja meidän analysoida sitä. Taustatiedoissa sukupuoli ja perhetalon eri toiminnot laadittiin suljetuiksi kysymyksiksi. Itse kysely-osiossa laadimme vaihtoehdot varhaisen vuorovaikutuksen tukemistilanteille (kysymys 3). Tämän kysymyksen tehtävä oli tärkeä. Suljetulla kysymyksellä pyrimme varmistamaan vastaamisen ainakin siihen ja koska pystyimme valitsemaan vaihtoehdot, toi kysymys helpotusta muuten kirjallisesti täytettävään lomakkeeseen.

8.3 Kyselyn toteutus

Kyselyn toteutimme touko-kesäkuun 2007 aikana. Kyselyä tarjottiin yleisesti perhetalon tiloissa sekä Isä-lapsi-ryhmän isille. Lisäksi lähetimme kolmelle Vanhemmuuden ilot ja surut – ryhmän perheelle eli kuudelle vanhemmalle kyselyn postitse. Kyselyyn vastaa- mistilanteet olivat vaihtelevia, koska kyselyä tarjottiin erilaisissa tilanteissa. Avoimessa tilassa ajattelimme vastaamisen olevan vapaampaa kuin ryhmätilanteissa. Toisaalta taas ryhmätilanteessa lomakkeen täyttäminen oli rauhallisempaa, kun kaikki täyttivät sen yhtä aikaa. Avoimissa tiloissa saattoi olla rauhatonta ja tuntua siltä, että vastauksia on koko ajan peiteltävä muilta asiakkailta. Kaikissa tilanteissa kyselyyn vastaaminen oli kuitenkin vapaaehtoista. Tarpeeksi pitkällä vastaamisajalla (1 kuukausi) varmistimme, että sekä avoimessa toiminnassa että ryhmässä kävijöillä oli mahdollisuus osallistua kyselyymme.

Perhetalossa työntekijät markkinoivat kyselyämme. Avoimessa toiminnassa työntekijät kertoivat kyselystämme ja siitä, mitä varten se on tehty. Heidän tehtävänään oli tuoda kyselyä esille, mutta ei auttaa sen täyttämisessä. Työntekijät saattoivat hoitaa lapsia sen aikaa kun vanhempi täytti kyselylomaketta. Avoimen toiminnan tiloissa oli kyselyjen yhteydessä vastauslaatikko, johon täytetyt kyselyt palautettiin suljettuna kirjekuoreen. Torpparinmäen perhetalon työntekijät toimittivat kyselyt Isä-lapsi-illan vetäjälle, joka

tarjosi kyselyä isille yhdellä tapaamiskerralla. Isä-lapsi-ryhmän vastaajat palauttivat myös kyselyt vastauslaatikkoon kirjekuussa. Postitse lähetetyissä kyselyissä oli mukana vastauskirjekuori osoitteineen ja postimerkkeineen. Kysely oli Torpparinmäen perhetalossa 3 viikkoa, jona aikana saimme vastauksia 24 kappaletta. Kyselyyn oli mahdollista vastata vielä elo-syyskuussa ja saimmekin vielä yhden vastauksen. Yhteensä kyselyitä palautui meille 25. Numeroimme lomakkeet sen jälkeen, kun olimme saaneet ne takaisin.

8.4 Analyysi

Analyysin tarkoitus on selkeyttää aineistoa tiivistämällä sitä. Aineiston selkeys kasvat-
taa samalla sen informaatioarvoa. (Eskola – Suoranta 1999: 138.) Analyysimenetelmänä
käytämme teoriasidonnaista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissa analysoidaan tekstiä
ja etsitään siitä ihmisten tuottamia merkityksiä (Tuomi – Sarajärvi 2002: 105–106).
Työssämme analysoitava teksti on kyselylomakkeen tuottama vastausaineisto ja merki-
tykset vastaajien sen hetkiset käsitykset, tunnelmat ja totuudet. Sisällönanalyysia ja si-
sällön erittelyä käytetään sekä toisiaan vastaavina käsitteinä että eriävinä käsitteinä
(Tuomi – Sarajärvi 2002: 106–107). Me ymmärrämme ne eriäviksi käsitteiksi. Sisällön
erittelyn ymmärrämme enemmän kvantitatiiviseksi, määrälliseksi, tavaksi kuvata teks-
tiä, kun taas sisällönanalyysissa pyritään tekstin kvalitatiiviseen, sanalliseen, kuvaami-
seen. Vaikka puhumme sisällönanalyysista, raporttimme sisältää hieman määrällistäkin
kuvausta. Määrällinen kuvaus on kuitenkin pieni osa analyysia, joten se lähinnä tukee
sanallista kuvausta.

Teoriasidonnaista sisällönanalyysia ei juuri kuvata kirjallisuudessa. Se on aineistoläh-
töisen ja teorialähtöisen analyysin välimuoto. Teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissa
teoria voi toimia analyysin etenemisen apuna. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta teo-
riaa silmällä pitäen. Aikaisemman tiedon merkitys teoriasidonnaisessa analyysissa on
uusia ajatuksia synnyttävä. Teoriasidonnainen sisällönanalyysi etenee pitkälti samaa
kaavaa kuin aineistolähtöinen analyysi. Analysointi aloitetaan pelkistämällä, jossa
alkuperäiset, monimutkaiset ilmaukset muutetaan pelkistetyiksi, yksinkertaisiksi ilma-
uksiksi, jotka kirjataan. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Seuraavaksi ilmaukset
ryhmitellään niin, että etsitään pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia ja eroavai-
suuksia. Samaa tarkoittavat ilmaukset yhdistetään luokaksi, joka nimetään luokan sisäl-

töä kuvaavalla käsitteellä. Viimeinen vaihe on käsitteellistäminen, jossa ero aineistolähtöisen ja teoriasidonnaisen analyysin välillä tulee esiin. Luokkia yhdistellään niin kauan kuin on mahdollista, mutta teoriaohjaavasti. Käsitteiden antaminen luokille on myös teoriasidonnaista. (Tuomi – Sarajärvi 2004: 98, 111–114, 116.)

Aloitimme analyysin lukemalla kyselyt muutamaan kertaan. Sitten teimme yhteenvedon jokaisesta kysymyksestä erikseen. Yhteenveto tuotti meille selkeämmän kuvan saadusta aineistosta, mutta ei vielä pelkistänyt sitä. Seuraavaksi ryhdyimme kirjaamaan yksinkertaisia ilmauksia jokaisen tutkimuskysymyksen alle. Yhdistelimme ilmauksia samankaltaisuuksien perusteella teoreettinen viitekehys mielessä ja nimesimme ne luokkien sisällön mukaan. Alaluokat yhdistelimme yläluokiksi ja yläluokat pääluokiksi teoriajohtoisesti.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla etsimme ilmauksia varhaisen vuorovaikutuksen tilanteista. Laskimme yhteen kyselylomakkeen kolmanteen kysymykseen saamamme vastaukset ja kirjasimme muissa kysymyksissä esiin tulleita ilmauksia. Tämän tutkimuskysymyksen kohdalla emme tarvinneet sisällönanalyysin keinoja. Toiseen tutkimuskysymykseen liittyvässä analysoinnissa etsimme varhaisen vuorovaikutuksen tukitoimenpiteitä erikseen lasten ja vanhempien kannalta. Tarkoituksena oli löytää vastauksia siihen, mitkä toiminnot ja asiat perheet ovat kokeneet heitä tukeviksi ja mistä tahoilta perheet ovat kokeneet saaneensa tukea. Kolmannen tutkimuskysymyksen aiheena olivat vanhempien toiveet varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen perhetalossa. Tämän kysymyksen analysointi johti alaluokkiin ja yläluokkiin. Löytämämme yläluokat toimivat kolmannessa tutkimuskysymyksessä ikään kuin pääluokkina.

Alla olevassa taulukossa näkyy analysointia toiseen tutkimuskysymykseen liittyen. Kysyessä on varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen lasten kannalta. Analyysi sisältää pelkistetyt ilmaukset, alaluokat, yläluokat ja pääluokan.

TAULUKKO 1. Esimerkki analyysivaiheen luokittelusta.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Yhden vanhemman huomio Välittävät aikuiset Tutut ihmiset Työntekijät Vanhemman jaksaminen	Turvallisuus	Perusturva	Lapsen kiinnittymisen tukeminen
Innostava ympäristö Sosiaaliset kontaktit Ruokailutilanteet Leikkiseura	Yhdessäolo		
Askartelu Leikki Yhdessäolo Virikkeet	Lasten kanssa tekeminen	Vastavuoroisuus	

9 TULOKSET

9.1 Kuvaus kyselyyn vastanneista

Kyselyyn vastanneista 25 henkilöstä naisia on 20 ja miehiä viisi. Kuudesta lähetetystä postikyselystä takaisin saimme kaksi. Iältään vastaajat ovat 28–43 -vuotiaita. Lasten määrä vaihtelee perheissä; vastaajilla on yhdestä viiteen lasta. Tosin yhdelläkään ei ole neljää lasta. Vastaajien lapset ovat iältään yhdestä kuukaudesta 18-vuotiaaseen. Suurin osa lapsista on kuitenkin alle kouluikäisiä. Torpparinmäen perhetalossa vastaajat ovat käyneet vaihtelevasti, mutta uusinkin asiakas on käynyt perhetalossa kahdeksan kuukauden ajan. Pisin aika on viisi vuotta. Käymistiheyttä emme kysyneet, joten emme tiedä sitä, kuinka usein asiakkaat perhetalossa käyvät. Itse kyselyosiossa eräs vastaaja kertoo käyvänsä perhetalossa 3-4 kertaa viikossa.

Avoin toiminta on vastaajien keskuudessa suosituin, 21 vastaajaa käy tai on käynyt avoimessa toiminnassa. Vanhemmuuden ilot ja surut -ryhmässä on käynyt viisi vastaajaa, Isä-lapsi-ryhmässä neljä ja Käsillä tekemisen ilo – ryhmään on osallistunut kuusi vastaajaa. Osa vastaajista on käynyt vain yhdessä toiminnassa, osa useammassa. Puolet

vastaajista kertoo puolisonsa käyvän jossakin perhetalon toiminnassa tai ainakin käyneen tutustumassa perhetaloon.

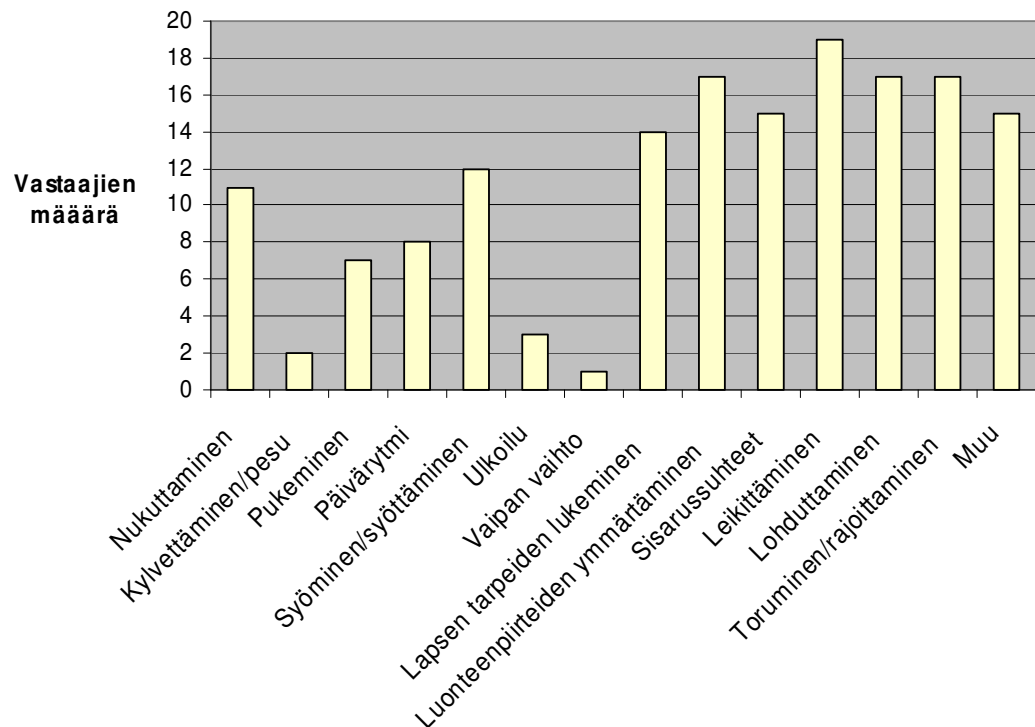
Kyselyyn vastanneet täyttivät kyselylomakkeen eri tavoilla. Aineistosta oli huomattavissa, että miehet vastasivat niukemmin kuin naiset. Pääasiassa kyselyyn oli vastattu hyvin ja ajatuksella, mutta saimme joitakin lomakkeita, joissa vain muutama kysymykseen oli vastattu. Taustatiedot oli jokaisessa lomakkeessa täytetty hyvin, muuten vastausten pituus ja tiedollinen anti vaihteli. Osa vastaajista korosti sanomaansa persoonallisesti alleviivaten ja ympyröiden sanoja, kirjoittamalla isoin kirjaimin sanoja ja käyttämällä hymiöitä. Kielenkäyttö oli paikoin hyvin luovaa. Lisäksi perhetalon työntekijöistä puhuttiin tuttavallisesti heidän nimillään.

Seuraavissa alaluvuissa mukana kulkee suoria lainauksia perhetalon vanhempien kyselyvastauksista. Lainausten merkitsemisen ohjenuorana käytimme Sajasvaaran artikkelia (2004: 329). Lainaukset on kirjoitettu sanatarkasti alkuperäisessä muodossaan. Koko vastausta emme kuitenkaan ole välttämättä kirjanneet, vaan olemme jättäneet pois koh-
tia, jotka eivät tuo lisätietoa tai heikentävät vastaajien anonymiteettia. Olemme merkinneet nämä poisjätöt sulkujen sisään kolmella pisteellä (...). Mikäli vastaukseen on ollut tarvetta lisätä jokin selventävä sana, olemme merkinneet lisäyksen hakasulkeisiin [– –].

9.2 Saatu tuki varhaisen vuorovaikutuksen tilanteissa

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme hakee vastauksia siihen, millaisissa varhaisen vuorovaikutuksen tilanteissa vanhemmat kokevat saavansa tukea perhetalolta. Kyselyn kolmannessa kysymyksessä annoimme erilaisia vastausvaihtoehtoja perushoitoon ja kasvatuksellisiin asioihin liittyen. Vastaajilla oli mahdollisuus lisätä vastauksiin jokin muu tilanne tai asia, johon oli saanut tukea. Vanhemmat saivat vastata vapaasti niin moneen kohtaan kuin tahtoivat. Alla olevasta kuviosta selviävät vastausvaihtoehdot ja vastanneiden lukumäärät.

**Varhaisen vuorovaikutuksen tilanteita, joihin vanhemmat ovat
kokeneet saaneensa tukea (n=23)**

KUVIO 1. Vanhempien kokema tuki varhaisessa vuorovaikutuksessa Torpparinmäen perhetalossa.

Kuviosta nähdään, että vanhemmat eivät koe tarvitsevänsä tukea yhtä paljon perushoittoon liittyvissä asioissa kuin kasvatuksellisissa asioissa. Perushoittoon liittyvissä asioissa tukea tarvitaan eniten syömiseen, syöttämiseen ja nukuttamiseen. Kasvatuksellisista asioista nousivat yleisimmiksi leikitäminen, lohduttaminen, toruminen tai rajoittaminen sekä lapsen luonteenpiirteiden ymmärtäminen. Kaksi vastaajaa ei kokenut saaneensa tukea mihinkään mainittuun tilanteeseen. Eräs vastaaja kuvaa toisessa yhteydessä tilanteita ja asioita, joihin oli saanut tukea:

Lapsen leikitäminen ja jokaisen lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen, jokaisen lapsen ainutlaatuisuuden löytäminen. (Lomake 4)

Vastaajien itsensä lisäämät muut asiat ja tilanteet, joihin ovat saaneet tukea perhetalolta, ovat monenkirjavia. Kysymys 3 vastauksien lisäksi muita tilanteita kerrotaan myös muiden kysymysten ohessa. Näitä tilanteita ja asioita ovat askartelu, vanhemmuus, imetys, uhmaikä ja oma jaksaminen. Askartelu mainitaan useimmiten, yhteensä viidessä

vastauslomakkeessa. Myös uhmaikä ja vanhemmuus ovat vastaajille tärkeitä asioita, joihin he ovat saaneet tukea perhetalossa.

Henkilökunnalta tukea olen saanut erityisesti kotiäiti-ahdistukseen ja uhmaikäisen lapseni ymmärtämiseen ja hänen kanssaan toimimiseen. (Lomake 24)

9.3 Lapsen kiinnittymissuhteiden tukeminen

Toisessa tutkimuskysymyksessä kysytään miten perhetalon toiminta tukee perheitä varhaisessa vuorovaikutuksessa. Lasten kannalta perhetalo tukee heidän kiinnittymistään vanhempiinsa ja muihin tärkeisiin ihmisiin. Lasten kiinnittymistä ja myöhemmin kiintymistä tukee perhetalon toiminnan pysyvyys ja sitä kautta tuttujen ihmisten pysyvyys. Tukea antavat myös perhetalon tarjoamat mahdollisuudet moniin sosiaalisiin kontakteihin. Lapset oppivat vuorovaikutustapoja perheen ulkopuolisten ihmisten kanssa ja näitä oppeja he voivat käyttää hyväkseen kommunikoidessaan vanhemmilleen.

9.3.1 Perusturva

Aineiston perusteella perhetalo tukee lapsen kiinnittymissuhteita luomalla perusturvaa. Perhetalossa perusturvaan liittyy turvallisuus ja sen luominen ja ylläpitäminen sekä yhdessä oleminen. Turvallisuus muodostuu lapselle tutuista ja välittävistä työntekijöistä ja muista tutuista ihmisistä perhetalolla. Lapselle tärkeä turvallisuuden luoja on myös se, että vanhemmalla on aikaa olla lapsensa kanssa kahden kesken. Perhetalon työntekijät hoitavat perheen muita lapsia sillä aikaa, kun vanhempi suuntaa huomionsa yhteen lapseen. Vanhemmat kokevat oman jaksamisen tukemisen tuovan lapsille turvaa. Vanhemmat kokevat, että perhetalo tarjoaa lapsille yhdessäoloa, johon kuuluu sosiaalisia kontakteja ja leikkiseuraa. Vanhemmat mainitsevat yhdessä olemiseen liittyvän myös innostavan ympäristön. Perhetalo on kodin ulkopuolinen paikka, joka innostaa sekä lapsia että vanhempia toimimaan yhdessä. Vanhemmat kertovat seuraavilla tavoilla minkälaisia merkityksiä he ajattelevat perhetalolla olevan lasten kannalta:

Virkeämpi äiti ☺ Lapsi saa olla tuttujen ihmisten kanssa (...) (Lomake 21)

Puuhaa, seuraa, ihania tätejä (...) (Lomake 24)

(...) Saada olla yhden vanhemman kanssa kahdestaan. (Lomake 7)

Tavata toisia lapsia, mukavia leluja, ympäristö joka innostaa leikkiin/askarteluun, työntekijät jotka myös aikuisena mukana lasten leikeissä. (Lomake 4)

9.3.2 Vastavuoroisuus

Perusturvan lisäksi vastavuoroisuus tulee esiin osana lapsen kiinnittymissuhteiden luomista ja tukemista. Vastavuoroisuuden elementtejä perhetalossa ovat aineiston mukaan yhdessäolo ja lasten kanssa tekeminen. Vanhemmat ovat kokeneet tärkeinä yhteiset hetket lastensa kanssa. Perhetalossa näitä hetkiä ovat askartelu- ja muut leikkihetket sekä ruokailutilanteet, jolloin vanhempi pystyy olemaan kontaktissa lapsensa kanssa lapsen ehdoilla. Vastavuoroisuus ei rajoitu perhetalossa perheen jäsenten väliseen toimintaan, vaan myös lasten väliseen. Perhetalossa lapset oppivat vastavuoroisuutta leikkimällä ja toimimalla muiden lasten kanssa. Vanhemmat kokevat perhetalon kehittävän lasten vastavuoroisuutta näin:

Ihanaa toimintaa, sos. vuorovaikutusta, yhdessäoloa ja oppimista. (Lomake 15)

Yhdessäoloa lasten ja lasten isien kanssa. (Lomake 20)

Lapsi on saanut leikkiä ikätovereiden kanssa ja harjoitella sosiaalista kanssakäymistä. Hän on saanut kavereita joita tapaa muuallakin (Lomake 22)

Upea paikka oppia sosiaalisia taitoja. Esikoisen kanssa kävimme paljon ihan vauvasta saakka peta:lla ja päiväkotiin ollut sen jälkeen tosi helppo sopeutua. (Lomake 6)

Yhdessäolon voimin vastavuoroisuutta voi harjoitella ja toteuttaa eri tavoin. Myös muilta vanhemmilta saadut esimerkit ja vinkit rohkaisevat vanhempia kokeilemaan erilaisia lähestymistapoja. Perhetalossa vertaisilta saatu tuki on tärkeimpiä väyliä kehittää vanhemman omaa vuorovaikutusta lasta kohtaan. Perhetalo näyttää olevan tärkeä koko perheen vastavuoroisuuden harjoittelupaikka myös virikkeiden vuoksi. Virikkeiden saaminen antaa vanhemmalle tarmoa jaksaa olla lapsen kanssa. Lapsi puolestaan saa virikset arkisiin asioihin. Virikkeiden ansiosta arki tuntuu mukavammalta. Ne kannustavat vanhempia erilaisiin vuorovaikutuksen tilanteisiin lapsen kanssa.

Virikkeet, sosiaalinen kanssakäyminen (...) ovat tärkeitä lapsilleni ja minulle. (Lomake 15)

9.4 Vanhemman kiintymisen tukeminen

Edellä käsitelimme perhetalon mahdollisuuksia tukea varhaista vuorovaikutusta lasten osalta. Tässä kappaleessa selvitämme, kuinka perhetalo tukee ja ketkä perhetalossa tukevat vanhempia varhaisessa vuorovaikutuksessa. Aineistosta selviää, että perhetalo tukee vanhempien kiintymistä lapsiinsa monin eri tavoin, ja että tukea antavia tahoja on useampia. Perhetalon toiminnoista kysyttäessä vanhemmat kokivat avoimen toiminnan tarjoavan eniten tukea lapsen kanssa toimimiseen.

9.4.1 Tukevat tahot

Vastaajat kokevat saaneensa tukea perhetalossa niin ammattihenkilöiltä kuin vertaisiltaan. Vastaajat mainitsevat tukea antaviksi ammattihenkilöiksi perhetalon työntekijät, vierailevan terveydenhoitajan ja muut vierailijat niitä sen kummemmin nimeämättä. Vastauksista tulee kuitenkin esiin, että muita tukea antavia vierailijoita ovat kasvatustalan ammattilaiset. Perhetalon työntekijöitä vastaajat kehuvat kilpaa. Siitä, miten nämä tukijat konkreettisesti tukevat, kerromme lisää myöhemmin.

Vieraileva terveydenhoitaja on antanut arvokkaita neuvoja vauvan ja leikki-ikäisen syömisestä. Samoin vierailijoilta on tullut neuvoja uhmaiästä ja päiväkotien toiminnasta. (Lomake 18)

(...) On ihanaa kun työntekijät leikkivät, rakentavat palapelejä ja antavat huomiota (...) lapselleni; voin juoda kahvia ja lukea lehteä. Se on tuntunut TOSI hyvälle. On myös kivaa, kun työntekijät ovat auttaneet kysymättä esim. lapsen ulkovaatteiden riisumisessa. (Lomake 5)

Vertaisilta saatu tuki vaikuttaa olevan vastaajille tärkeä osa perhetalon toimintaa. Pelkästään jo se, että on olemassa paikka, jossa tavata muita vanhempia, luo vastaajille kokemuksen siitä, että he saavat tukea. Vastaajat kertovat saavansa tukea samassa tilanteessa olevilta ihmisiltä kokemusten ja ajatusten vaihdon sekä neuvojen kautta. Tukea myös saa käytännön tilanteiden ja muiden vanhempien esimerkkien kautta. Vertaistukea vanhemmat kokevat saavansa avoimesta toiminnasta ja Vanhemmuuden ilot ja surut -

ryhmästä. Perheet toimivat sulassa sovussa perhetalossa ja kokevat saavansa tukea seuraamalla muiden perheiden toimintaa.

Vertaistuki on ollut hyvää: tajuaa ettei ole AINOA joka on väsynyt lasten yökukkumisten takia tai AINOA, jonka lapset huutavat kaupassa (esim.) (Lomake 13)

(...) Vertaistuki on ollut varmaan tärkein. Huomaa, että muutkin kamppailevat samojen asioiden kanssa. Lisäksi ihan käytännön vinkkejä yösyöttöjen poisjättöön ja sisarussuhteiden hoitoon. (Lomake 2)

(...) Yleisesti ottaen on ollut tärkeää, että lähes päivittäin on paikka, jossa tavata muita aikuisia ja lapsia. (Lomake 9)

Avoimesta toiminnasta. Tulee ajatusten vaihtoa ja hyviä vinkkejä muilta vanhemmilta. (Lomake 16)

9.4.2 Riittävän hyvän vanhemmuuden tukeminen

Tärkeä elementti vanhemman kiintymyssuhteen tukemisen kannalta on riittävän hyvän vanhemmuuden tukeminen. Näihin liittyy vanhempien jaksamisen tukeminen. Kun vanhempien voimavarat ja akut on ladattu, jaksavat he olla riittävän hyviä vanhempia. Vanhemmat kokevat saavansa voimia perhetalolta erilaisten asioiden kautta. Perhetalo kodin ulkopuolisena paikkana tuo vaihtelua perheen arkeen. Moni vastaajista kertoo, että kokee perhetalon olevan mielekäs ja positiivinen paikka, jossa saa tarvittaessa olla myös omassa rauhassa lapsen ollessa turvallisissa käsissä työntekijöiden seurassa. Perhetalossa vanhemmat voivat rentoutua ja irrottautua hetkeksi kodin askareista. Vastaajat kertovat kyseisestä asiasta useamman esimerkin, jossa saa hetken aikaa istua rauhassa, lukea lehteä ja juoda kahvia.

Hengähdyspaikka, juttuseuraa ☺ (...) Lähinnä mukavaa keskustelua, oman henkisen hyvinvoinnin kannalta huipputärkeää!! (Lomake 3)

(...) Henkireikä erityisesti sadepäivinä. (Lomake 9)

Tärkeintä on seura. Saa myös olla hetken vahtimatta ja viihdyttämättä lasta. Hengähdystauko. (Lomake 21)

Vanhempien jaksamista helpottaa myös se, että perhetalossa voi vapaasti ja sotkuja pelkäämättä askarrella ja maalata. Kotona voi olla hankalaa ruveta askartelemaan mitään

suurta ja välineitäkään ei aina ole joka lähtöön. Perhetalo mahdollistaa kaikille vanhemmille luovuuden ja käsillä tekemisen opettamisen lapsilleen.

(...) askartelumahdollisuus ilman, että tarvitsee siivota koko kotia maalista. (Lomake 24)

Vanhemmat kokevat muiden aikuisten seuran olevan tärkeää jaksamisen tukemisessa. Vaikka vanhempi kokisi, että ei tarvitse tukea lapsen kanssa toimimiseen ja sitä kautta jaksamiseen, saa vanhempi tukea muunlaiseen jaksamiseen vertaisiltaan. Vanhemmat mainitsevat keskustelut työntekijöiden ja vertaisten kanssa olevan osa parempaa jaksamista. Vanhempia tukee myös sosiaalisen verkoston laajeneminen.

Sosiaalinen verkosto on kasvanut suuresti perhetalossa käymisen ansiosta. Seurustelu ja tutustuminen samassa elämäntilanteessa olevien kanssa on auttanut jaksamaan. (Lomake 22)

Ihan tavallinen yhdessäolo ja juttelu muiden aikuisten kanssa ollut tärkeää ja auttanut saamaan itseluottamusta ja jaksamista äitiyteen. (Lomake 6)

Kahdenkeskiset keskustelut vetäjän kanssa. (Lomake 8)

Erittäin suuri [merkitys]. Auttaa jaksamaan arjessa. Olisin palannut aiemmin työelämään, jos perhetaloa ei olisi. (Lomake 16)

(...) etenkin ”varakädet” tarpeen nyt toisen lapsen myötä, esim. pukeminen, ruokailu, vaipanvaihto, esikoisen leikittäminen. (Lomake 10)

Vanhemmat kokevat perhetalon tukevan heitä myös vanhemmuudessa. Tukea vanhemmuuteen he saavat kasvatusneuvojen ja -vinkkien kautta sekä työntekijöiltä että muilta asiakkailta. Jotkin vanhemmat tuntuvat erityisesti hakevan perhetalosta neuvoja kasvatukseen. Heille on tärkeää, että he pystyvät olemaan parempia vanhempia ja sitä kautta riittävän hyviä vanhempia. Tukea parempaan vanhemmuuteen vastaajat ovat saaneet avoimesta toiminnasta ja Vanhemmuuden ilot ja surut -ryhmistä. Molemmat ryhmät tarjoavat ammattihenkilöiden ja vertaisten tukea. Näistä toiminnoista vastaajat kokevat saavansa kannustusta ja luottamusta omaan vanhemmuuteensa.

[Perhetalo on] Keidas vanhemmuuden ja kotona kuuruttamisen (=oleilu) aavikolla. Pirstävä ja virkistävä kodin korvike (...) Olen saanut tukea omaan vanhemmuuteeni, ts. saan olla juuri sellainen äiti kun olen ja vakuutusta siitä, että olen ihan hyvä tällaisena kuin olen. (Lomake 24)

On voinut jutella lasten kasvattamiseen ja kasvamiseen liittyvistä asioista yleisesti (...) (Lomake 12)

[Vinkit] ihan kasvatukseen liittyviä ja parempaan vanhemmuuteen. On hyödynnetty ja oltu taas askeleen ”viisaampia” (Lomake 2)

(...) monenlaista henkistä tukea/kannustusta vanhempana olemiseen (Lomake 4)

9.5 Vanhempien esittämät varhaisen vuorovaikutuksen tukitarpeet

Vastaajat ovat suurimmaksi osaksi erittäin tyytyväisiä perhetalon toimintaan ja sieltä saatuun varhaisen vuorovaikutuksen tukeen. Monet vastaajista kertovat, etteivät osaa toivoa enempää. Perhetalon toiminta ja tuki koetaan juuri sopivana nykyisellään. Eräät vastaajat eivät koe tarvitsevansa erityisesti apua tai tukea, mutta tietävät, että saavat sitä, jos he tarvitsevat. Suurimmat tukitarpeet ovat vanhempien mielestä jaksamisen ja perheen yhteisöllisyyden tukeminen.

9.5.1 Vanhempien jaksaminen

Osa vastanneista vanhemmista on saanut tukea jaksamiseen ja toivoo sitä vastaisuudessa. Yksikään vastaaja, joka toivoo tukea vanhempana jaksamiseen, ei koe, ettei olisi sitä saanut. Vanhempana jaksamiseen vastaajat kertovat tarvittavan työntekijöiden hoitoapua lasten kanssa ja työntekijöiden antamaa henkistä tukea. Vanhemmat toivovat, että työntekijät jatkavat toiminnan järjestämistä ja huomion antamista lapsille. He myös toivovat työntekijöiden jatkavan perheen huomioimista niin, että vanhempi voi olla yhden lapsen kanssa hetken aikaa ja antaa tälle huomiota. Eräs vanhempi toivoo myös lastenhoitopalvelua perhetaloon. Hän ehdottaa, että perhetaloon voisi jättää lapsen hetkeksi hoitoon, jotta voisi itse hoitaa asioita. Vanhempi tiedostaa, että lastenhoitopalvelu edellyttäisi lisäresursseja, joten hän ehdottaa palvelun hoituvan vanhempien yhteistyöllä.

Joskus olisi mukava jättää esikoinen hetkeksi ”hoitoon” perhetalolle, mutta vaatisi kyllä silloin lisää työntekijöitä. Voi toimia myös muiden vanhempien avulla. Alle 3-vuotiaille ei ole kerhojakaan tarjolla... (Lomake 10)

Kahden kanssa ihanaa, kun [työntekijät] auttavat vähän vauvan katsomisessa niin esikoinenkin saa vähän enemmän äidin huomiota. (Lomake 6)

Kun meille syntyy vauva, apua isomman lapsen kanssa. Voi olla mustasukkaisuutta vauvaa kohtaan, mukava jos hän saa huomiota ja toimintaa! (Lomake 17)

Henkiseen tukeen vanhemmat toivovat työntekijöiltä läsnäoloa ja ihan tavallista jutustelua. Syvempään tukeen perheet kaipaavat keskusteluapua ja ryhmäterapiatilaisuuksia. Vanhemmille on tärkeää, että työntekijät ottavat heidät huomioon yksilöinä ja että tuki, jota he saavat on heidän tarpeistaan lähtevää. Vanhemmat arvostavat työntekijöiden hienovaraista työskentelytapaa. Hienovaraisuuden jatkumisen lisäksi vastaajat haluavat, että työntekijät ohjaavat heitä omaan tekemiseen. Merkityksellistä siinä on vastaajien mukaan arkisten asioiden tukeminen. Henkiseen tukemiseen toivotaan teemailtoja, Vanhemmuuden ilot ja surut -ryhmän jatkotapaamisia ja ryhmiä, kuten Käsillä tekemisen ilo-ryhmä. Eräs vanhempi kaipasi yllytystä lastenhoitopalvelujen käyttämiseen, jotta saisi itse hieman hengähtää tai viettää aikaa puolison kanssa.

Läsnäolo nykyiseen tapaan on ollut hyvä. Kun tutustuu, ei ole kynnystä kysyä neuvoa asioista. (Lomake 22)

Mielestäni työntekijät osaavat tukea jokaista perhettä ja lasta yksilöllisesti, perheiden omien tarpeiden mukaisesti. (Lomake 14)

Palvelut ovat jo nyt riittävät, ehkä pieniä ryhmiä voisi olla enemmän (esim. käsillä tekemisen ryhmä oli TODELLA IHANA) (Lomake 13)

Nyt alkaa tuntua, että on jo ns. kuivilla, mutta ehkä olisin kaivannut vielä enemmän vinkkejä oman jaksamisen hoitamiseen. Yllytystä käyttää lastenhoitopalveluja, jotta pääsisi lenkille/uimaan tai vaikka vain kahden hetkeen olemiseen miehen kanssa. (Lomake 2)

9.5.2 Perheen yhteisöllisyyden tukeminen

Erittäin monesta vastauksesta tulee esiin perheen tärkeys ja vanhempien halu olla vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. Tästä kumpuaa vastaajien tarve perheen yhteisöllisyyden tukemiseen, johon he kokevat tarvitsevänsä yhdessäolon tukemista ja aikaa vuorovaikutukseen. Vanhemmat kokevat, että perhetalon avoimen toiminnan tarjoamat erilaiset yhteiset toimintahetket ovat hyviä, ja he toivovat että ne jatkuvat. Erityisesti vastaajat toivovat nukketeatterihetkiä, musiikkihetkiä sekä leikki- ja lauluhetkiä. Lisäksi toivotaan toimintaa koko perheelle, ryhmiä ja retkiä. Aikaa perheen yhteisille hetkille vanhemmat kokevat saavansa perhetalon kiireettömyyden ilmapiiristä ja siitä, että toiminnalla on jatkuvuutta. Näiden he toivovat myös pysyvän ennallaan.

Olisi hauska jos välillä olisi yhteisiä leikki- tai lauluhetkiä, vaikkapa 15 min mittaisia. (Lomake 21)

Ehkä joskus iltaisin jotain perheille, saisi ehkä isänkin houkuteltua mukaan helpommin kuin pelkkään isä-ryhmään. (Lomake 10)

Toiminta mitä siellä on nyt jatkunut vuosia on ollut hyvä. Toivon jatkuvuutta, en uudistuksia. Lapset tarvitsevat tuttua, kiireetöntä olemista ja turvallisia tuttuja aikuisia, tämä on toteutunut siellä. (Lomake 25)

Sellaista [toimintaa], kuten nytkin. Arkista. Ei suuria juhlia tms., vaan ihan arkista yhdessäoloa. (Lomake 15)

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Saamiemme vastausten perusteella voidaan tulkita, että perhetalon toiminnan arvot ja päämäärät välittyvät asiakkaille. Matalan kynnyksen periaate näkyy siinä, että asiakkaat tietävät, että heillä ei tarvitse olla pulmia perhetalolle tullessaan, mutta mikäli heillä on niitä, he voivat pyytää neuvoja työntekijöiltä. Osa vastaajista kertoi, ettei tule perhetalolle muun kuin seuran vuoksi. Nämä henkilöt eivät myöskään kokeneet, että heitä olisi varsinaisesti tuettu perhetalon taholta. Osa taas koki saaneensa tukea, vaikka perhetalon työntekijät eivät muista, että heiltä olisi jostain tietystä asiasta edes kysytty. Tässä todentuu se, että perhetalo tukee myös esimerkkien ja muiden aikuisten toiminnan kautta vanhempia.

Vastauksista käy ilmi, että vanhemmat eivät ole tarvinneet tukea perushoitoon yhtä paljon kuin kasvatuksellisiin asioihin. Vastauksista käy myös ilmi se, että osa vanhemmista käy perhetalolla saadakseen neuvoja lasten kasvatukseen ja voidakseen keskustella kasvatuseräilyistä. Vaikka työmme otos on 25 vastaajaa, voimme päätellä, että näin voi olla myös yhteiskuntamme tasolla. Perushoitoon liittyvät asiat opetetaan neuvolassa raskausaikana ja lapsen ollessa vauvaikäinen. Ehkä kasvatukselliset asiat jäävät hieman perushoidon varjoon, ja siksi perhetalo on hyvä paikka käydä niitä läpi. Perushoidon vähäinen näkyvyys aineistossa voi myös johtua siitä, että vain muutamalla vastaajalla oli vastaushetkellä vauvaikäinen lapsi. Vanhemmat, joilla on alle vuoden ikäinen lapsi, tarvitsevat erilaisia neuvoja kuin vanhemmat, joilla on esimerkiksi leikki-ikäinen lapsi.

Lapsen perusturvan tunteen muodostumisella ja ylläpitämisellä pystytään tukemaan lapsen kiintymyssuhteita. Kiintymyssuhteiden tukemisen kautta perhetalon työntekijät ja perhetalon toiminta pystyy vaikuttamaan lasten ja vanhempien väliseen varhaiseen vuorovaikutukseen. Pyrkimys on luonnollisesti positiivisiin kiinnittymissuhteisiin. Toisaalta taas varhaisen vuorovaikutuksen avulla lapsi kiintyy vanhempaansa (Sinkkonen 2003a: 93–95). Perhetalon toiminta näyttää tukevan myös vanhemman kiintymistä lapseen. Vanhempi kokee jaksavansa paremmin perhetalon tuen avulla. Jaksamista tukee vertaiset ja työntekijät muun muassa keskusteluiden ja auttavien käsien avulla. Tämä mahdollistaa sen, että vanhempi jaksaa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja on kiinnostunut lapsensa asioista. Väsynyt vanhempi ei jaksakaan eikä kykene vuorovaikutukseen lapsensa kanssa.

Tulosten perusteella perhetalo on ympäristönä turvallinen ja sen turvallisuus siirtyy lasten ja aikuisten väliseen suhteeseen. Lapsella on tarve turvallisuuteen (Sinkkonen 2003a: 93) ja perhetalo auttaa vanhempia täyttämään tätä tarvetta. Lapsen kiinnittymisen ja kiintyminen positiivisesti käy helpommin, kun lapsi kokee olevansa turvassa. Varhaisen vuorovaikutuksen tavoitteeksi määrittelimme perusluottamuksen. Perusluottamus saavutetaan, kun lapsi kokee, että hänestä pidetään huolta ja hänestä välitetään (Himberg ym. 2000: 22). Ajattelemme näiden liittyvän turvallisuuden tunteeseen. Luottamusta ei synny, mikäli lapsen ja vanhemman välinen suhde ei ole turvallinen.

Sinkkonen (2001: 56–57) mukaan lapsen kiinnittymistä ja kiintymystä vahvistaa kokemuksellinen vuorovaikutus. Vastauksissa näkyy vanhempien pyrkimys tarjota lapsilleen pienempiä ja suurempia kokemuksia. Kokemuksellinen vuorovaikutus on tosin myös aivan tavallista yhdessä olemista ja kokemista. Perhetalossa käyville vanhemmille juuri mahdollisuus yhdessäoloon on tärkeää. Vanhemmat kertovat sen olevan tärkeää sekä itselleen että lapsilleen. Perhetalo tuottaa uusia kokemuksia elämyksellisten asioiden ja tapahtumien voimalla. Tästä esimerkkinä perhetalon työntekijöiden järjestämät nukke-teatteriesitykset, jotka ovat sekä vanhemmille että lapsille varsinaisia elämyksiä. Kokemukset tuovat uutta keskusteltavaa perheenjäsenten välille ja näin ollen vuorovaikutus voi saada uusia sävytteitä.

Aineistossa tulee näkyviin Tammisen (2004: 49–50) vastavuoroisuuden eri tasoista käyttäytymisen taso. Vanhemmat kertovat perhetalon kannustavan heitä ja lapsiaan yhdessä toimimiseen ja olemiseen. Vanhemmat kertovat saavansa perhetalon työntekijöiltä

yksilöllistä ja omista tarpeista lähtevää tukea. Tulkitsemme tämän niin, että työntekijät ohjaavat vanhempia ja lapsia muun muassa toiminnan yhteensopivuuteen. Työntekijät saattavat keskustellen ja omalla toiminnallaan näyttää, kuinka esimerkiksi lapsen tiettyyn reaktioon tai lähestymisyrytykseen on hyvä vastata. Perhetalon voidaan siis sanoa tukevan vastavuoroisuutta käyttäytymisen tasolla. Tietyllä tapaa vanhemmat ovat kokeneet myös saavansa tukea psykologiseen tasoon, sillä he kertovat saaneensa tukea lapsen luonteenpiirteiden ja yksilöllisyyden ymmärtämiseen.

Riittävän hyvään vanhemmuuteen tukeminen tapahtuu monipuolisesti jaksamisen tukemisen ja vanhemmuuden kehittämisen avulla. Etenkin Torpparinmäen perhetalon Vanhemmuuden ilot ja surut -ryhmä sai kiitosta vanhemmuuden tukemisesta. Ryhmälle toivottiin jatkotapaamisia. Sekä ryhmien että avoimen toiminnan koettiin kannustavan parempaan vanhemmuuteen ja tukevan vanhemman identiteettiä. Vanhemman kokiessa olevansa riittävän hyvä vanhempi, vanhempi pystyy tukemaan lapsen kiintymistä (Kris-teri 2002: 23–25). Kokemus riittävän hyvästä vanhemmuudesta vaikuttaa myönteisesti varhaiseen vuorovaikutukseen. Paremman varhaisen vuorovaikutuksen avulla lapsi voi syventää luottamusta vanhempaansa ja sitä kautta lapsi saa myös turvallisuuden kokemusta.

Vanhemmuuden roolikartan osa-alueiden tärkeys riippuu lapsen ikä- ja kehitysvaiheesta (Helminen – Iso-Heiniemi 1999: 22, 24–26). Koska Torpparinmäen perhetalossa käy pääsääntöisesti pikkulapsiperheitä, voimme olettaa, että perheissä painottuvat huoltajan, rakkauden antajan ja rajojen asettajan roolit. Vanhemmat kertovatkin tarvitsevänsä tukea näihin rooleihin liittyviin asioihin. Vastauksissa puhutaan paljon etenkin kasvatuksellisten asioiden haasteellisuudesta. Muutamat vanhemmat kertovat, että ovat saaneet tukea uhmaikään liittyvissä asioissa. Uhmaikä on vanhemmalle usein haasteellisimpia ikävaiheita lapsuudessa. Uhmaikäinen lapsi vaatii erityisen paljon rajojen asettamista vanhemmilta. Rajojen asettamisen kautta vanhempi auttaa lasta itsenäistymään turvallisesti. Rakkauden antajan roolien osa-alueet itsensä rakastaja ja lohduttaja näkyvät saamissamme vastauksissa. Vanhemmat ovat saaneet tukea lapsen lohduttamiseen ja omaan jaksamiseen.

Naisten vastauksista näkyy sekä äitiyden ilo että ahdistus. Äidit viihtyvät lastensa kanssa ja he haluavat taata lapsille hyvän kasvuympäristön. Toisaalta vastauksista käy ilmi se, että äiti voi olla välillä väsynyt äitiyteen. Monet perhetalossa käyvistä äideistä ovat

kotiäitejä ja se näkyy vastauksissa. Kotiäideille tuntuu olevan hyvin merkityksellistä se, että Torpparinmäen perhetalo on olemassa. Heille on huojentavaa tietää, että on olemassa paikka, johon voi tarvittaessa mennä ja jossa voi tavata muita aikuisia. Osa äideistä vaikuttaa kehittäneen jonkinlaisen suojausmekanismin lapsen hyväksi tulemalla perhetalolle, mikäli arki kotona tuntuu ahdistavalta. He haluavat lapsilleen hyvää, ja ymmärtävät, että jaksakseen he tarvitsevat kodin ulkopuolista elämää aikuiskontakteineen. Tällöin he näyttävät hakeutuvan perhetalolle. Perhetalolla käyminen on myös lapsista mukavaa ja siellä lapset voi hetkeksi jättää työntekijöiden vastuulle ja itse pitää vapaahetken ja keskittyä omiin tarpeisiin.

Perhetalon äidit vaikuttavat pohtivan Sternin äitiyden asetelman aiheita. Sternin äitiyden asetelmaan kuuluu äidin sisäiset vuoropuhelut siitä, millaista hoivaa hän itse on saanut lapsena, minkälainen hän on äitinä ja millaisia kuvia hänellä on lapsestaan. Äitiyden asetelmaan liittyvät myös äitiyden teemat, joita ovat elämän jatkuminen, kiintymys, tukiverkosto ja äidin identiteetin uudelleenorganisointi. (Kalland – Maliniemi-Piispanen 1999: 34–36). Vastauksista käy ilmi, että äidit miettivät omaa äitiyttään ja suhdettaan lapseensa. Äitiyden teemat tuntuvat myös olevan äideillä mielessä. Jotkin äidit pohtivat perushoidollisia asioita, jotkin sitä, ovatko he riittävän hyviä äitejä ja jotkin sosiaalisten kontaktien tärkeyttä.

Miesten vastauksista näkyy nyky-yhteiskunnassa yleistynyt isänä olemisen muoto, hoivaisuus. Hoitavalle isälle on tyypillistä, että hän on kiinnostunut lastensa kasvatuksesta ja hyvinvoinnista (Huttunen 2001: 179–180). Perhetalossa käyvät isät haluavat viettää aikaa yhdessä lapsensa kanssa eri tavoin. He arvostavat sitä, että saavat olla kahden lapsen kanssa. Erityisen tärkeää heille näyttää olevan myös muiden isien tapaaminen, kokemusten vaihto. Isät hakevat toisilta isiltä ajatuksia lapsen kanssa olemiseen. Yleisesti isille tyypillisesti perhetalon isät ehdottavat lasten kanssa toimimiseen erityisesti toiminnallisia juttuja, esimerkiksi retkien järjestämistä.

Perhetalon mahdollistama vertaistuki näyttää olevan vanhemmille erittäin tärkeä asia perhetalon toiminnassa. Vertaisryhmätoiminnassa saman kokeneet ihmiset jakavat tunteuksia, tietoa, emootioita ja kokemuksia (Kinnunen 2006: 35–37). Näitä asioita jaetaan myös perhetalon toiminnoissa. Jos vanhemmilla ei olisi mahdollista jakaa kokemuksiaan ja ajatuksiaan vanhemmuudesta ja varhaisesta vuorovaikutuksesta, vanhempien jaksaminen olisi koetuksella ja siitä johtuen riittävän hyvään vuorovaikutukseen ei

vanhemmalla ehkä olisi resursseja. Eräs vanhempi kertoo, että perhetalon tarjoama mahdollisuus ajatusten vaihtoon muiden vanhempien kanssa on auttanut jaksamaan. Ilman sitä mahdollisuutta hän ei olisi jäänyt kotiäidiksi yhtä pitkäksi aikaa kuin nyt oli jäänyt.

Perhepalveluhankkeessa vanhemmat kokivat vertaisryhmien hyödyiksi muun muassa henkisen tuen, arjessa jaksamisen, tukea antavien tuttujen saamisen, tuleviin pulmatilanteisiin saadut valmiudet ja lasten kanssa pärjäämisen. (Häggman-Laitila 2006: 33–35, 38.) Perhetalolla käyvät vanhemmat kertovat saaneensa muilta asiakkailta samankaltaisiin asioihin tukea. Vanhemmat kokevat saaneensa vertaistukea erityisesti avoimesta toiminnasta. Avoimen toiminnan näkyvyys vastauksissa saattaa johtua osittain siitä, että kyselyn mukaan avoin toiminta oli käytetyin perhetalon toimintamuoto. Avoimessa toiminnassa ei muodostu varsinaista ryhmää, sillä kävijät vaihtelevat päivittäin. Silti vertaisryhmien hyödyt näkyvät avoimessa toiminnassa.

Lapsiperheprojektiin osallistuneilla perheillä voidaan sanoa olevan samansuuntaisia varhaisen tuen tarpeita kuin perhetalon perheillä. Varhaista tukea tarvittiin molemmissa yhteyksissä vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen ja sosiaaliseen verkostoon. Lapsiperheprojektissa havaittiin vanhemmuuden ongelmien olevan muun muassa vanhempien uupumusta ja epävarmuutta ja jaksamattomuutta vanhempana. Myös perhetalon vanhempien vastauksista on aistittavissa uupumusta ja epävarmuutta omasta vanhemmuudesta. Perhetalon vanhemmat ovat myös saaneet tukea niiden vähenemiseksi. Lapsiperheprojektissa vanhemmat tarvitsivat tukea lastensa tarpeiden tunnistamisessa sekä lasten kasvatukseen ja hoitoon liittyvissä asioissa. (Häggman-Laitila – Ruskomaa – Euramaa (toim.) 2000: 28–29.) Perhetalon asiakkaat ovat saaneet tukea lapsen tarpeiden lukemiseen, luonteenpiirteiden ymmärtämiseen, rajoittamiseen, lapsen nukkumiseen ja syömiseen. Vanhemmat kertovat perhetalon yhdeksi hyväksi puoleksi sen tarjoamat virikkeet.

Häggman-Laitila ym. (2000: 120–122) mukaan vanhempana selviämiseen tarvitaan sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja. Näiden voimavarojen vahvistamista voidaan sanoa tapahtuvan perhetalossa. Vanhemmat kertovat saaneensa tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja luonteenpiirteistä. Vanhemmat ovat myös voineet olla perhetalossa vastavuorossa vuorovaikutuksessa lastensa kanssa ja sitä kautta saaneet siihen tukea ja kannustusta toimia samoin muissa ympäristöissä. Kuten edelläkin tuli jo esiin, vanhemmat ovat saaneet tukea lapsen tarpeiden huomaamiseen. Sisäisten voimavarojen käyttämiseen vanhempi tarvitsee riittävästi energiaa ja sitä vanhemmat ovat kokeneet saaneensa per-

hetalossa käydessään. Ulkoisiin voimavaroihin kuuluvat sosiaalinen tukiverkosto ja kyky käyttää ammattiapua tarvittaessa tulevat myös näkyviin perhetalon vanhempien vastauksissa.

Lapsiperheprojektin yhteydessä kerättiin hyvän perhetyön laatukriteerit ja ryhmätöinnän laatukriteerit (Häggman-Laitila ym. (toim.) 2000: 165, 172). Kriteerit esiintyvät perhetalon vanhempien vastauksissa. Vanhemmat kokevat perhetalon avoimen, tuttavallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin tärkeänä. Tärkeää on myös se, että perhetalossa käydyt keskustelut sisältävät tasa-arvoisuutta, empaattisuutta, ystävällisyyttä, kuuntelemista ja henkistä tukemista. Työntekijöistä kertoessaan vanhemmat mainitsevat pysyvyyden, positiivisuuden, joustavuuden ja lasten huomioimisen. Koko perhetalon toiminnan kannalta vanhemmat ovat tyytyväisiä siihen, että se on tarkoitettu koko perheelle, että se on epämuodollista, ja että perhetalo tarjoaa pienimuotoista lastenhoitoa.

Häggman-Laitilan (2006: 33–35, 38) mukaan perhepalveluhankkeessa järjestetyt ryhmät toivat käyttäjilleen vanhemmuutta ja jaksamista tukevia asioita. Perhepalveluhankkeen ryhmien edut olivat samoja kuin perhetalon avoimen toiminnan ja ryhmätöimintojen edut. Vanhemmat saivat vertaistukea, itseluottamusta ja arjessa jaksamista. Sekä Perhepalveluhankkeen ryhmissä että perhetalossa huomattiin, että kukaan vanhempi ei ollut yksin arjen pienten ongelmien kanssa. Molemmilla tahoilla on arjesta irrottautumispuoli; muiden aikuisten seura ja eri ympäristö auttavat jaksamisessa.

Torpparinmäen perhetaloon aiemmin tehty opinnäytetyö raportoi samansuuntaisia tuloksia kuin tämä työ. Tuloksista selvisi, että perhekeskustoiminnalle on kysyntää ja perhekeskuksen merkitys on tärkeä (Laitinen 2004: 44–69). Perhekeskus, nykyinen perhetalo, on asiakkailleen juuri sitä mitä se kertoo olevansa; kohtaamis-, toiminta- ja informaatiopaikka (Helsingin kaupunki 2007b). Kohtaamispaikkana perhekeskuksella oli ja perhetalolla on merkityksenä muiden vanhempien ja lasten tapaaminen ja sitä kautta jaksaminen. Toimintapaikkana perhekeskus järjesti ja perhetalo järjestää erilaisia toimintoja ammattitaitoisten työntekijöiden panostuksella. Informaatiopaikkana perhekeskus tarjosi ja perhetalo tarjoaa tietoa ja mahdollisuutta keskustella työntekijöiden kanssa askarruttavista aiheista.

11 POHDINTA

Tutkimuksen luotettavuus jaetaan yleensä kahteen eri osa-alueeseen: reliabiliteettiin ja validiteettiin. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että selvitetään, voiko vastaavasta tutkimuksesta selvittää samankaltaisia asioita. Tulosten selvittyä voi vastaavista aikaisemmista tutkimuksista selvittää samoja asioita, mikäli tutkimus on reliabeli. Validiteetti puolestaan kertoo siitä, tutkitaanko sitä, mitä oli tarkoituskin. (Metsämuuronen 2006: 56.) Me olemme pyrkineet kertomaan työmme vaiheet niin yksityiskohtaisesti, että kysely on helposti toteutettavissa uudestaan. Työmme pätevyyttä olisimme voineet lisätä kyselyn selkeämmin aiheeseen liittyvillä kysymyksillä. Joidenkin kysymysten kohdalla vanhemmat vastasivat toisin kuin olimme ajatelleet. Asiakkaat vastasivat hyvin, mutta eivät välttämättä aina siihen, mihin olisimme halunneet vastauksen. Tämä johtui siitä, ettemme tarkasti rajanneet kysymyksiä koskemaan varhaista vuorovaikutusta.

Varmistimme työmme eettisyyden eri keinoilla. Vastaajat vastasivat nimettöminä kyselyyn ja sulkivat lomakkeen kirjekuoreen, jonka me avasimme. Vastaajilla oli täydellinen anonymiys, koska emme tunne tai tiedä kyselyyn vastanneita. Perhetalolla käydessämme näimme muutamia asiakkaita, mutta emme tiedä keitä he olivat tai olivatko he vastanneet kyselyyn. Laadimme kyselyn yleisellä tasolla, niin, että vastaajat eivät koe ahdistusta siihen vastatessaan. Varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteista puhuttaessa kysymykset olisivat voineet kaivautua syvemmälle, mutta silloin ne olisivat voineet olla kipeitä tunteja ja traumoja herättäviä. Se ei meillä luonnollisesti ollut tarkoituksena. Kyselylomakkeen saatekirjeessä pyrimme kertomaan työmme tarkoituksen ja sen, mitä kyselyllä selvitimme. Näin perhetalon asiakkaat pystyivät päättämään, haluavatko he osallistua kyselyyn ja työhömmе.

Opinnäytetyöprosessimme aikana teimme monia valintoja liittyen työn aiheeseen ja tutkimusmenetelmiin. Alkuvaiheessa emme tiedäneet mihin suuntaan olisimme lähteneet, mutta rajallisen ajan takia päätöksiä oli tehtävä. Aluksi ajattelimme käyttävämme tutkimusmenetelmänä haastattelua, mutta koska siinä ilmeni eettisiä ongelmia, päädyimme kyselyyn. Haastattelu olisi voinut kuitenkin tuoda syvyyttä työhömmе. Koska myös aiheemme muuttui prosessin aikana, olisimme voineet uudestaan pohtia haastattelun mahdollisuutta. Mielestämme kyselymme voisi toimia haastattelun runkona. Haastatte-

lut olisivat antaneet meille mahdollisuuden tarkentaa vastauksia ja sitä kautta saada syvällisempää aineistoa.

Työn rajaaminen oli tärkeää, mutta siinä samalla me ikään kuin sokaistuimme. Rajatesamme työtämme unohdimme pohtia asioita eri kannoilta ja seurasimme valitsemaamme linjaa tiukasti. Tämä näkyy erityisesti kyselylomakkeessamme. Ensimmäinen versio lomakkeesta oli tehty silloin kun meillä ei ollut vielä kovin tarkkaa rajausta aiheen suhteen. Rajauksen jälkeen pudotimme kylmästi suurimman osan ensimmäisen version kysymyksistä pois. Osasta eliminoiduista kysymyksistä olisimme kuitenkin saaneet hyvää aineistoa. Alkuperäisessä kyselyssä kysyimme tarkemmin vanhempien ja lasten vastavuoroisista ja tärkeistä arkisista hetkistä. Ensimmäiseen kyselyversioon kuului myös kysymys hetkistä ja tilanteista, jotka tuntuvat haastavilta, ja joissa perhetalo pystyisi asiakkaita tukemaan. Kyselylomakkeen kanssa meillä oli muutenkin vaikeuksia. Meillä oli kiire saada lomake valmiiksi ja perhetaloon asiakkaille vastattavaksi, emmekä siksi ehtineet testata lomaketta, vaikka se oli aikomuksemme. Testaamisen avulla olisimme voineet välttää muutaman epäkohdan pääsyn varsinaiselle lomakkeelle.

Kyselyyn vastattiin myönteisessä hengessä. Vastaajat eivät esittäneet kritiikkiä perhetalon toimintaan liittyen. Pohdimme, johtuuko tämä siitä, että kyselyyn vastasivat toimintaan tyytyväiset asiakkaat. Kysely ei ehkä saavuttanut asiakkaita, joilla olisi ollut lisäehdotuksia tai kritiikkiä. He eivät ehkä käy perhetalossa kovin usein tai eivät halunneet vastata kyselyyn. Kyselyihin vastataan yleisesti myönteisesti tai neutraalisti, eikä kielteisiä asioita esitetä. Toisaalta kysely oli erittäin luottamuksellinen, koska emme tunteet perhetalon asiakkaita, ja koska kyselyt suljettiin kirjekuoreen. Näin ollen voisi olettaa, että vastaajat uskaltavat kertoa kielteistä palautetta. Vastaajille kysely vaikutti toimineen myös asiakaspalautteena, jossa haluttiin kertoa, kuinka tyytyväisiä he ovat perhetalon palveluihin. Joidenkin kysymysten kohdalla emme olleet huomanneet painottaa varhaista vuorovaikutusta, joten asiakkaat vastasivat niihin enemmän yleisellä tasolla. Tämä seikka saattoi aiheuttaa sen, että asiakkaat vastasivat kyselyyn paikoin kuin palautteeseen. Pyrimme huomioimaan analyysissamme sen, että vanhemmat eivät välttämättä vastanneet itse kysymykseen, vaan vastasivat hieman asian vierestä.

Meidän henkilökohtaiset lähtökohtamme tähän työhön olivat objektiiviset. Koska meillä kummallakaan ei ole lapsia, meillä ei ollut ennakkokäsityksiä ja kokemuksia, jotka olisivat voineet vaikuttaa työhön. Toisaalta emme ehkä osanneet ajatella asioita kuten van-

hemmat. Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa huomasimme, että työmme tukee omia ammatillisia valmiuksiamme niin, että työskennellessämme pikkulapsiperheiden kanssa tiedämme erilaisia keinoja tukea varhaista vuorovaikutusta. Ymmärrämme myös varhaisen vuorovaikutuksen ja sen tukemisen tärkeyden. Meille ennaltaehkäisevä työ on tullut entistä läheisemmäksi opinnäytetyön kautta.

Työssämme korostuu ennaltaehkäisevän sosiaalityön merkitys. Julkisuudessa on viime aikoina keskusteltu paljon ennaltaehkäisevän työn tärkeydestä. Silti esimerkiksi huostanottojen määrä kasvaa joka vuosi. On kiinnostavaa pohtia, kuinka perhetalo linkittyy ennaltaehkäisevän työn tasolle. Olisi mielenkiintoista tietää, millaisia vaikutuksia Torpparinmäen perhetalon toiminnalla on ja kuinka toiminnan vaikutus näkyy esimerkiksi lastensuojelun asiakkaiden määrässä. Todellisuudessa suora syy-seuraus -suhdetta ei voida nähdä tilastoissa, koska sitä ei ole tutkittu. Ehkäisevän työn vaikuttavuutta on hankala mitata, mutta asian selvittäminen olisi kiinnostavaa. Se antaisi monelle sosiaalialan työntekijälle ja myös koko yhteiskunnalle uutta perspektiiviä ennaltaehkäisevän työn luonteesta.

Yhteiskunnan tasolla työmme on vain murto-osa kaikkea sitä selvitystyötä, jota ennaltaehkäisevästä työstä on tehty. Työmme yhtenä tausta-ajatuksena oli tuoda esille ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä. Koemme, että korjaavaa työtä on tutkittu paljon, osin varmaan siksi, että sen tuloksia on helpompi mitata kuin ehkäisevän työn tuloksia. Ehkäisevän työn resursseja tulisi lisätä, että välttyttäisiin pahimmilta ongelmilta. Asiaa voisi ajatella niin, että sosiaaliset ongelmat yhteiskunnassamme pitäisi saada tarpeeksi aisoihin, jotta korjaavan työn resursseja voisi siirtää ennaltaehkäisevään työhön. Torpparinmäen perhetalo on oiva esimerkki siitä, mitä ehkäisevä työ on parhaimmillaan. Se ottaa huomioon yksittäisten henkilöiden ja yhteisöjen yksilölliset tarpeet.

Torpparinmäen perhetalolle työllämme on merkitystä sen yhden osa-alueen arvioinnissa. Perhetalon varhaisen vuorovaikutuksen toimintaperiaate näyttää tulosten mukaan olevan tärkeä ja toimiva ennaltaehkäisevän sosiaalityön kohde. Perhetalon asiakkaat ovat kokeneet saaneensa tukea varhaiseen vuorovaikutukseen, joten työntekijöiden tekemä työ on kantanut hedelmää. Työntekijät ovat itse tukeneet toimillaan vanhempia ja kokonaisia perheitä ja he ovat mahdollistaneet vertaistuen antamat hyödyt perhetalon toiminnassa. Lisäksi työntekijät ovat kuunnelleet asiakkaita ja kutsuneet perhetaloon eri alojen ammattilaisia kertomaan lisää varhaiseen vuorovaikutukseen liittyvistä asioista.

Perhetalon eri toiminnot tukevat toisiaan, ja sitä kautta ne tukevat hyvin varhaista vuorovaikutusta. Jokainen vanhempi ja perhe voi itse päättää, mikä toiminta sopii heille parhaiten ja mitä kautta he saavat tarvitsemansa tuen.

Tulokset viittaavat siihen, että vanhempien jaksamisen tukemista voisi toteuttaa jatkossa enemmän perhetalossa. Torpparinmäen perhetalon työntekijät voisivat pohtia, kuinka vanhempia voisi kannustaa ja yllyttää entistä enemmän omasta hyvinvoinnistaan huolehtimiseen. Lastenhoitopalvelun järjestäminen ei onnistu pelkkien työntekijöiden voimalla, koska työntekijöitä on kaksi. Työntekijöiden määrää tulisi lisätä tai vaihtoehtoisesti muut vanhemmat voisivat tehdä toisilleen pieniä palveluksia vahtimalla toistensa lapsia vuorotellen. Toisaalta tällaisessa tilanteessa tulevat vastuukysymykset esille. Kuka on vastuussa, jos lapselle kävisikin jotain, kun lapsen vanhemmat ovat hoitamassa asioitaan? Koska olemme työssämme arvioineet Torpparinmäen perhetalon yhden toiminta-ajatuksen toteutumista, perhetalo voisi hyötyä muidenkin toiminta-ajatuksen arvioimisesta. Muita toiminta-ajatuksia ovat esimerkiksi verkostollisuus ja asiakaslähtöisyys. Mikäli perhetalon työntekijät kokevat tarvetta löytää uusia tapoja varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen, voisi myös miettiä erilaisia ja uusia keinoja lähestyä aihetta.

Kyselyn seitsemännessä eli viimeisessä kysymyksessä vastaajilla oli tilaisuus kertoa vapaasti omista ajatuksistaan perhetaloon liittyen. Miltei kaikki vastaajat kiittivät tässä kohdassa perhetalon työntekijöitä. Yhtään negatiivista palautetta ei tullut. Asiakkaat selkeästi arvostavat perhetalossa tehtyä työtä. Vanhemmat kiittivät työntekijöitä maininnasta työstä, lämpimästä vastaanotosta, yhteisistä hetkistä ja mukana elämisestä sekä huomioonottavasta ja oikeudenmukaisesta kohtelusta. Myös Isä-lapsi -ryhmän vetäjä sai isiltä kiitosta. Seuraavaksi esittelemme muutamia esimerkkejä vanhempien vastauksista työntekijöitä ja perhetalon toimintaa koskien.

Olette TOSI AMMATTITAITOISIA ja mukavia ihmisiä! Tänne tuntuu aina todella hyvältä tulla. Olette ”hereillä” niin lasten kuin aikuistenkin suhteen. (...) (Lomake 5)

(...) Tällainen keidas pitäisi olla kaikkien pienten lasten vanhempien ulottuvilla. Tunnen olevani etuoikeutettu, että olemme saaneet käyttää perhetaloa. KIITOS!! (Lomake 2)

Kiitos kaikesta, olette monen aikuisen (ja lapsen) tärkeä tuki vanhemmuuden (lapsuuden) kiipeilytelineellä! Ihanaa, että taloon tulo ja sieltä lähteminen ei ole aikatauluihin sidottua. (...) (Lomake 24)

On hyvin ilmeistä, että Torpparinmäen perhetalon tarjoama palvelu on kysyttyä ja sitä myös tarvitaan. Vastaajien kiitollisuudesta voi päätellä, että asiakkaat saavat palvelua siihen mihin tarvitsevat. Varhaisen vuorovaikutuksen kannalta perhetalo on merkittävä ennaltaehkäisevän sosiaalityön paikka. Torpparinmäen perhetalo vaikuttaa ihanteellisesti koko perheeseen ja mahdollistaa näin yhdessä muiden terveys- ja sosiaalitoimen paikkojen kanssa mahdollisimman hyvän palvelun.

LÄHTEET

- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1999: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Etelä-Suomen lääninhallitus 2004: Yksi on enemmän kuin kaksi. Etelä-Suomen lääninhallituksen ehkäisevän sosiaali- ja terveystalitiikan strategia 2007. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 77. Helsinki: Hakapaino.
- Hautamäki, Airi 2001: Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, Jari - Kalland, Mirjam (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Porvoo: WSOY. 13–66.
- Heikkilä, Tarja 1998: Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Helminen, Marja-Liisa – Iso-Heiniemi, Mari 1999: Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Helsingin kaupunki 2006: Perhetalot. Verkkodokumentti. Päivitetty 13.9.2006. <http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Sosiaalivirasto/Perheiden+palvelut/Perhetalot>. Luettu 27.8.2007.
- Helsingin kaupunki 2007a: Perhekeskukset. Verkkodokumentti. Päivitetty 17.8.2007. <http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Sosiaalivirasto/Perheiden+palvelut/Perhekeskukset>. Luettu 27.8.2007.
- Helsingin kaupunki 2007b: Torpparinmäen perhetalo. Verkkodokumentti. Päivitetty 23.8.2007. <http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Sosiaalivirasto/Perheiden+palvelut/Perhetalot/Torpparinm%C3%A4en+perhetalo>. Luettu 31.8.2007.
- Himberg, Lea – Laakso, Juhani – Peltola, Ritva – Näätänen, Risto – Vidjeskog, Jan 2000: Kehittyvä ihminen. Psykologia 2. 1. – 2. Painos. Porvoo: WSOY.
- Hinkkanen, Maire 2006: Torpparinmäen perhetalon toiminta-ajatuksia. Torpparinmäen perhetalon johtaja. Helsinki. Sähköposti 24.10.2006.
- Hinkkanen, Maire 2007a: Torppis. Torpparinmäen perhetalon johtaja. Helsinki. Sähköposti 2.3.2007.
- Hinkkanen, Maire 2007b. Torpparinmäen perhetalon johtaja. Helsinki. Suullinen tiedonanto 4.9.2007.
- Hinkkanen, Maire 2007c. Torpparinmäen perhetalon johtaja. Helsinki. Suullinen tiedonanto 9.10.2007.

- Hinkkanen, Maire 2007d. Torpparinmäen perhetalon johtaja. Helsinki. Sähköposti 10.10.2007.
- Häggman-Laitila, Arja – Ruskomaa, Leena – Euramaa, Katri-Ina (toim.) 2000: Varhais- ta tukea lapsiperheille. Kokemuksia Lapsiperhe-projektin perhetyöstä. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Häggman-Laitila, Arja 2006: Perhepalvelut työntekijöiden ja perheiden arvioimana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja A: Tutkimukset ja raportit 7. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Jallinoja, Riitta 1998: Perhe. Teoksessa Saksala, Elina (toim.): Muutoksen sosiologia. Yle-opetuspalvelut. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy. 63–67.
- Kalland, Mirjam – Maliniemi-Piispanen, Sinikka 1999: Vauvan kiikku. Kuvaus kokei- levasta vauvaperhetyöstä. Helsinki: Edita.
- Kalland, Mirjam 2001: Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityis- tilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari - Kalland, Mirjam (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Porvoo: WSOY. 198–233.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2004: Temperamentti – ihmisen yksilöllisyys. Juva: WSOY.
- Ketola, Tuija – Kokkonen, Tuomo 1996: Sosiaalialan työn lähtökohtia. 2.-3. painos. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kinnunen, Irmeli – Östring, Helena 1999: Vauvaperhetoiminta. Itäisen perheneuvolan ja itäisen terveyskeskuksen työkehittämisprojekti. Loppuraportti. Helsingin kaupungin terveysviraston raportteja 1999:12. Helsinki: Helsingin kaupungin terveysvirasto.
- Kinnunen, Tuula 2006: Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Diakonia- ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 33. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kivijärvi, Marja 2003: Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Niemelä, Pirkko – Siltala, Pirkko – Tamminen, Tuula (toim.): Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY. 252-260.
- Korhonen, Anne – Sukula, Seija 2004: Vauvaperhetyö. Opetus 2000. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Kristeri, Irene 2002: Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy
- Laitinen, Miia 2004: Kokemuksia Torpparinmäen perhekeskuksesta. ”Tämä on luxusta kotona oleville aikuisille.” Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia- ammattikorkeakoulu. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen koulutusohjelma.
- Lyytinen, Heikki – Eklund, Kenneth – Laakso, Marja-Leena 1998: Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Lyytinen, Paula – Korkiakan-

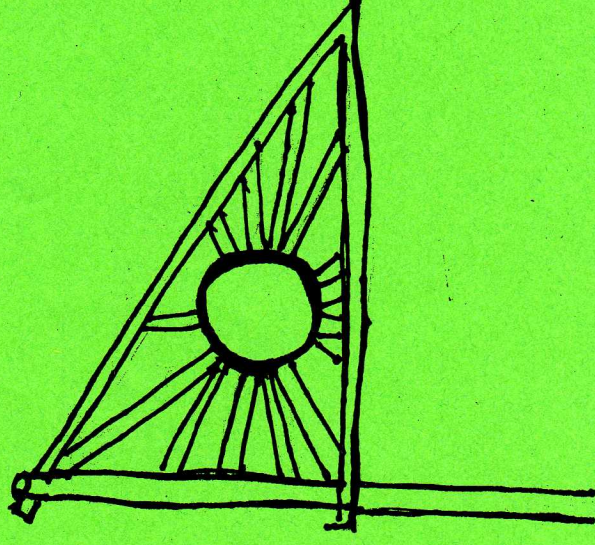
gas, Mikko – Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY. 40–65.

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto: Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys lapsuus- ja nuoruusiässä. Verkkodokumentti.
<http://vanhemmat.mll.fi/lapsi_kasvaa_ja_kehittyy/varhainen_vuorovaikutus_ja_aivojen_kehittyminen.php>. Luettu 15.1.2007.
- Metsämuuronen, Jari 2006: Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 15–78.
- Munter, Hilka 1998: Minä muiden kanssa: minuuden sosiaalinen synty. Teoksessa Lyytinen, Paula – Korkiakangas, Mikko – Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY. 66–86.
- Niemelä, Pirkko 2003: Äitiyden tunteen syntyminen. Teoksessa Niemelä, Pirkko – Siltala, Pirkko – Tamminen, Tuula (toim.): Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY. 237–251.
- Sajasvaara, Paula 2004: Viittaustekniikka. Teoksessa Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajasvaara, Paula: Tutki ja kirjoita. 10. painos. Helsinki: Tammi. 320–337.
- Sinkkonen, Jari 1998: Yhdessä isän kanssa. 2. painos. Juva: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2003a: Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, Pirkko – Siltala, Pirkko – Tamminen, Tuula (toim.): Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY. 92–106.
- Sinkkonen, Jari 2003b: Lapsen varhainen isäsuhde. Teoksessa Niemelä, Pirkko – Siltala, Pirkko – Tamminen, Tuula (toim.): Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY. 261–267.
- Sinkkonen, Mirja 2001: Äidiksi lapselleni. Helsinki: Kirjapaja.
- Suomen kuntaliitto 2000: Eläköön lapset – lapsipolitiikan suunta. Suomen Kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Tahkokallio, Keijo 2001: Kotipesän lämpöä etsimässä. Kirja vanhemmuudesta, rakkaudesta ja rajoista. Helsinki: WSOY.
- Takala, Pentti 1992: Kohti postmodernia perhettä – perhepolitiikan muuttuvat käsitykset. Teoksessa Linna, Pirkko (toim.) 1994: Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja. C-sarja 6/1994. Tampere: Tampereen yliopisto. 7–30.
- Tamminen, Tuula 2004: Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Taskinen, Sirpa 1994: Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Linna, Pirkko (toim.): Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja. C-sarja 6/1994. Tampere: Tampereen yliopisto. 3–6.

- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-2. painos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2004: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. painos. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, Juha 2006: Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 151–214.

**TORPPARINMÄEN
PERHETALO**

SYKSY 2007

AVOINNA TI - PE 9.30-14.00
TO 9.30 - 17.00

OSOITE: NÄSINOJANKUJA 2
00690 HELSINKI
PUH 040- 3343135

LIITE 1 (1/2)

Perhetalo on alle kouluikäisten lasten ja heidän läheistensä kohtaamis-, toiminta- ja informaatiopaikka.

Ohjelma:

- TI-PE** Askarteluteemat viikottain.
Askarteluun löytyy ohjeet ja tarvikkeet sekä apua ja ohjausta.
- TO** HUOM! torstaina pidennetty aukioloaika 9.30-17.00
- Isä-lapsitoiminta torstaisin klo 17.30-19. Vetäjänä Petri Lundahl. Kaikki isät lapsineen tervetuloa !
- Vapaata yhdessäoloa, vanhemmilla mahdollisuus järjestää toisilleen ja lapsille ohjelmaa.
- Itsepalvelukahvila.
Mikro käytössä, mahdollisuus lämmitteä ja syödä omia eväitä.

Ryhmätoiminnoista erilliset ilmoitukset perhetalolla.

- Lapsille löytyy leluja, kirjoja ja piirustustarvikkeita.
- Tiloissa on kierrätyskaappi. Voit tuoda ja ottaa ehjiä ja puhtaita lastenvaatteita ja tarvikkeita
- Työntekijöiden kanssa voit aina keskustella mieltä askarruttavista asioista ja kysyä neuvoa erilaisiin lapsiperheiden pulmiin. Työntekijöillä on vaihtoehtoisuus.
- Infohyllystä löydät esitteitä lapsiperheille tarjottavista palveluista sekä neuvoja ja vastauksia erilaisiin lapsiperheiden pulmiin ja kysymyksiin.

KÄSILLÄTEKEMISEN TEEMAT

VIIKKO:

32	replisko
33	peikkoja ja eläimiä kivistä
34	kaulakoru tai rannekoru paperihelmistä
35	kuulamaalausta
36	huovutusta
37	ritarin/prinsessan/noidan viitta
38	hahmoja jäätelötikuista
39	tehdään yhdessä leikkikauppaa
40	tehdään yhdessä leikkikauppaa
41	tehdään yhdessä leikkikauppaa
42	kollaasi luonnonmateriaalista
43	paperisavimuovailua
44	tehdään isänpäiväkortteja
45	maalataan muki (oma muki tai materiaalimaksu)
46	tehdään lyhty kynttilälle
47	kissa kuuma ilmapallossa
48	käpykukkia
49	tehdään joulukortteja
50	tehdään joulutonttuja
51	tehdään joulukransseja

Ohjelman muutokset mahdollisia, lisäykset varmoja. Kannattaa seurata ilmoittelua. Toimintatietoja ja toiveita vastaanotetaan ilolla!

Tiloja voi varata esim. lasten syntymäpäivien viettoon varten iltoin ja viikonloppuisin

ISÄ-LAPSI-illat

syksy 2007

TORPPARINMÄEN PERHETALOSSA
TORSTAISIN KLO 17.30 - 19.00

Näsinojankuja 2 puh. 040-3343135
00690 Helsinki

Isä-lapsi- illoissa isät voivat tavata alueen muita isiä, lapsille löytyy leluja, piirustustarvikkeita ja mukavaa tekemistä. Myös aivan pienen lapsen kanssa olet tervetullut mukaan! Perhetalolla on itsepalvelukahvila. Sovitusti tehdään myös pieniä retkiä ympäristöön: onkimaan, uimaan, liukumäkeen!

Syksyn kokoontumisajat:

16.08.07 kello 17.30-19.00
23.08.07 kello 17.30-19.00
30.08.07 kello 17.30-19.00
06.09.07 kello 17.30-19.00
13.09.07 kello 17.30-19.00
20.09.07 kello 17.30-19.00
27.09.07 kello 17.30-19.00
04.10.07 kello 17.30-19.00
11.10.07 kello 17.30-19.00
18.10.07 kello 17.30-19.00
25.10.07 kello 17.30-19.00
01.11.07 kello 17.30-19.00
08.11.07 kello 17.30-19.00

15.11.07 kello 17.30-19.00
22.11.07 kello 17.30-19.00
29.11.07 kello 17.30-19.00
13.12.07 kello 17.30-19.00
20.12.07 kello 17.30-19.00

Toimintaa ohjaa Petri Lundahl

TERVETULOA!

Käsillä tekemisen iloa!

Torpparinmäen perhetalossa

Näsinojankuja 2, 00690 Helsinki

Tule mukaan marraskuussa, neljänä maanantaina, kello 10.00 -13.00
kokoontuvaan ryhmään, jossa teemme erilaisia käsitöitä ja askarteluja.

Päivät ovat: maanantai 05.11.07

maanantai 12.11.07

maanantai 19.11.07

maanantai 26.11.07

Mukaan mahtuu kuusi henkilöä. Aloitamme huovutuksella, ja sovimme sitten ensimmäisellä kerralla yhdessä, miten käytämme muut kerrat. Voimme esim. tehdä paperimassatöitä, silkkimaalausta, savitöitä, kransseja, kankaanpainantaa tms. Käytetyistä materiaaleista perimme omakustannushinnan.

Ryhmän ohjaajana toimii Leena Lehtineva. Työskentelemme perhetalon ison pöydän ääressä. Maire Hinkkanen hoitaa tarvittaessa lapsia leikkitilan puolella, kuitenkin niin, että lapset voivat välillä tarvita vanhemman huolenpitoa. Lapset voivat myös, iästä ja innosta riippuen, osallistua tekemiseen.

Ilmoittaudu ryhmään suoraan Leenalle tai Mairelle, tai soittamalla Perhetalon numeroon 040-3343135 tai Leenan kännykkänumeroon 050-5923295. Kerro samalla mahdollisesta lastenhoitotarpeesta ja siitä, mitä haluaisit mieluiten tehdä.

Tervetuloa mukaan!

VANHEMMUUDEN ILOT JA SURUT – TEEMAILLAT-RYHMÄ syksy 2007

***Torpparnimäen perhetalossa, Näsinojankuja 2, 00690
Helsinki puh. 050-3653619 tai 040- 3343135***

***Keskusteluillat muodostavat kokonaisuuden vanhemmuuden eri puolista.
Toivomme osallistumista kaikkiin kertoihin. Lapsille järjestetään tarvittaessa
hoitoa ja mukavaa tekemistä samassa talossa tilaisuuden ajaksi. Ilmoittautumiset
ja lastenhoitotarve puh. 040-3343135 tai 050-3653619***

Maanantai 29.10.07 kello 17.30-19.00

”Rakastavaisista huoltojoukoiksi” Parista perheeksi, sukujen jäseniksi, miten lapsi mullistaa elämää? Miten jatkaa sukupolvien ketjussa? Mikä lapselle nimeksi? Mallit ja roolit perheessä?

Maanantai 12.11.07 kello 17.30-19.00

”Kotityöt vai työelämä” Mistä aikaa puolisolle, lapselle, itselle? Miten työt jaetaan? Olenko töissä lepäämässä vai kotona lomalla? Olemmeko vuorotöissä vai töissä vuorotta?

Maanantai 26.11.07 kello 17.30-19.00

”Luunappi vai suklaanappi” Miten kasvatat lastani? Tunteiden paloa ja tahtojen taistelua? Räiskettä ja riitojen ratkaisua.

Maanantai 10.12.07 kello 17.30-19.00

”Kotipesästä maailman pihamaille” Eväitä hoitoreppuun, kerhoreppuun ja koulureppuun. Miten lapseni selviää muiden lasten ja aikuisten kanssa?

Maanantai 10.03.08 kello 17.30-19.00

”Palautekerta” Mitä kuuluu? Miten on mennyt?

Tervetuloa!

Keskustelun luotsaajina: Maire Hinkkanen ja Riitta Whitehead

HEI!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiasta. Teemme opinnäytetyötämme Sinun kokemuksistasi varhaisesta vuorovaikutuksesta, ja siitä, kuinka koet Torpparinmäen perhetalon tukevan Sinua ja lastasi siinä. Keräämme ajatuksiasi tällä kyselyllä. Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena on kehittää Torpparinmäen perhetalon toimintaa Sinulle ja perheellesi sopivammaksi.

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitamme vanhemman ja lapsen välistä molemminpuolista suhdetta. Varhaiseen vuorovaikutukseen kuuluu lapsen ja vanhemman välinen kommunikointi, yhdessä tekeminen ja yhdessä olo. Käytännössä varhaista vuorovaikutusta on esimerkiksi lapsen kanssa leikkiminen, vaipan vaihtaminen, syöttäminen, ulkoilu, kylpeminen, askartelu ja muu puuhastelu. Varhainen vuorovaikutus on jokapäiväistä kanssakäymistä lapsen kanssa. Varhaisesta vuorovaikutuksesta puhutaan kun lapsi on alle kouluikäinen.

Kyselyyn vastataan nimettömänä ja se suljetaan ohessa olevaan kirjekuoreen. Kirjekuori palautetaan vastauslaatikkoon, jonka me avaamme kyselyn päätyttyä. Palautetut kyselyt ovat vain meidän nähtävillä. Aineiston pohjalta kirjoitamme raportin niin, että antamiasi vastauksia ei voida yhdistää Sinuun. Toimitamme raportin loppuvuodesta Torpparinmäen perhetaloon kaikkien saataville, jotta voit tutustua siihen, mitä olemme yhdessä saaneet aikaan.

Kyselylomakkeen täyttämiseen menee noin 15 minuuttia. Voit tarvittaessa jatkaa vastaustasi paperin kääntöpuolelle.

SUURI KIITOS VASTAUKSISTASI JA HYVÄÄ KESÄÄ! ☺

Petra Paavilainen ja Sari Peuhkurinen

TAUSTATIEDOT

Sukupuoli: _ nainen _ mies

Ikä ____v

Lapsien määrä: _____

Lapsien iät: _____

Kuinka kauan olet käynyt Torpparinmäen perhetalolla? _____

Missä toiminnoissa käyt?

_ Avoin toiminta

_ Vanhemmuuden ilot ja surut -ryhmä

_ Isä-lapsi -ryhmä

_ Käsillä tekemisen ilo -ryhmä

Käyttääkö puolisosi perhetalon palveluja? Jos käyttää, mitä palveluja?

KOKEMUKSIASI TORPPARINMÄEN PERHETALLOSSA

1. Mikä merkitys Torpparinmäen perhetalolla on sinulle

A) vanhempana?

B) lasten kannalta?

2. Millaisia vinkkejä olet saanut lasten kanssa toimimiseen Torpparinmäen perhetalon työntekijöiltä tai muilta asiakkailta? Oletko hyödyntänyt niitä?

3. Mihin seuraaviin asioihin olet saanut tukea perhetalolta? Rasti ruutuun

	Kyllä	Ei
A) Lapsen syömiseen /syöttämiseen		
B) Lapsen kylvettämiseen / pesuun		
C) Lapsen kanssa ulkoiluun		
D) Lapsen leikittämiseen		
E) Lapsen nukuttamiseen		
F) Lapsen vaipan vaihtoon		
G) Lapsen pukemiseen		
H) Lapsen tarpeiden lukemiseen		
I) Lapsen lohduttamiseen		
J) Lapsen luonteenpiirteiden ymmärtämiseen		
K) Lapsen päivärytmiin		
L) Lapsen torumiseen tai rajoittamiseen		
M) Sisarussuhteet		
N) Muu, mikä? _____		

4. Mistä Torpparinmäen perhetalon toiminnasta olet saanut eniten apua ja tukea lapsesi kanssa toimimiseen? Millaista apua ja tukea olet saanut?

5. Millaista apua ja tukea haluaisit saada Torpparinmäen perhetalon työntekijöiltä?

6. Millaista toimintaa toivot perhetalon järjestävän Sinun perheellesi?

7. Sana on vapaa. Mitä terveisiä haluaisit kertoa perhetalon työntekijöille?
